

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ

УЯВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ПРО СТАЛІЙ РОЗВИТОК

БЕРЕЗЕНЬ 2017

Ця публікація представляє результати опитування, проведеного серед населення України з метою дослідження знання та ставлення респондентів до питань, які пов'язані з реалізацією Порядку денного розвитку до 2030 року – Цілей сталого розвитку, та окремих питань щодо масової екологічної свідомості. Польовий етап опитування здійснено Центром соціальних і маркетингових досліджень «Социс» у лютому – березні 2017 року.

Автор звіту – виконавчий директор Центру «Социс»,
доктор соціологічних наук Олександр СТЕГНІЙ.

Дослідження проведено за підтримки Глобального екологічного фонду в рамках реалізації проекту Програми розвитку ООН «Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України». Зміст цього звіту не обов'язково відображає погляди Програми розвитку ООН та Глобального екологічного фонду.

З М І С Т

ВСТУП

Новий Порядок денний розвитку до 2030 року – основні принципи та значення для України	4
---	---

РОЗДІЛ 1

Основні висновки національного опитування в Україні	7
---	---

РОЗДІЛ 2

Методологія соціологічного дослідження	11
--	----

РОЗДІЛ 3

Аналіз відповідей респондентів	15
3.1. Розуміння пріоритетів у реалізації Цілей сталого розвитку	16
3.2. Рейтинг проблем, які турбують населення України	19
3.3. Ставлення до екологічних проблем	23
3.4. Визначення суб'єкта відповідальності за вирішення екологічних проблем	30
3.5. Готовність кожного зробити власний внесок	31

ДОДАТКИ

Додаток А. Технічний звіт	38
Додаток Б. Таблиці одномірного розподілу	40

ВСТУП

НОВИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ РОЗВИТКУ ДО 2030 РОКУ – ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Порядок денний розвитку на період до 2030 року був прийнятий світовими лідерами на Саміті ООН у вересні 2015 року. Він є глобальною домовленістю про перехід до нової парадигми розвитку, відповідно до якої досягнення економічного прогресу повинно бути узгодженим з іншими прагненнями – соціальною справедливістю та екологічною сталістю у світі. Цей документ закликає до глибоких змін у способах виробництва та споживання, нових моделей поведінки у відносинах із природою та всередині суспільства. Він також потребує нових, швидших, ефективніших та прогресивніших механізмів реагування на виклики й загрози.

Процес розроблення пакету Цілей сталого розвитку (ЦСР) на основі Цілей розвитку тисячоліття був започаткований у червні 2012 року на Конференції ООН зі сталого розвитку Ріо+20, де міжнародна спільнота вирішила запустити «... інклюзивний і прозорий міжурядовий процес, відкритий для всіх заінтересованих сторін, з метою розроблення глобальних цілей сталого розвитку для подальшого їх затвердження Генеральною Асамблеєю ООН».

Результатом масштабного консультативного процесу стало визначення ЦСР та їх подальше прийняття на глобальному рівні.

Порядок денний до 2030 року ґрунтується на таких ключових засадах:

- ☑ **гідність** – викорінення бідності, боротьба з нерівністю та захист прав кожної людини, зокрема всіх тих, хто перебуває у скрутному становищі;
- ☑ **людина** – забезпечення здорового життя, знань, залучення жінок і дітей;
- ☑ **планета** – захист екосистем для нинішнього та майбутніх поколінь;
- ☑ **партнерство** – зміцнення солідарності задля сталого розвитку;
- ☑ **верховенство права та справедливості** – заохочення існування спільнот у мирі та безпеці, а також сильних інституцій;
- ☑ **процвітання** – формування розвинутої та трансформаційної економіки.

Дбайливе ставлення до навколишнього середовища – один із основоположних принципів сталого розвитку. Якщо недостатньо вивчати вплив на довкілля від економічної діяльності людини та не вживати відповідних заходів, наслідки можуть стати незворотними.

Порушення природної рівноваги в окремих місцевостях впливає на екологічну ситуацію також і у сусідніх регіонах. Навколишнє середовище не має меж. З іншого боку, від стану довкілля значною мірою залежать здоров'я людини та її благополуччя.

Серед негативних наслідків діяльності людини – деградація земель, збільшення площі пустель, забруднення поверхневих та підземних вод і атмосферного повітря. Такі зміни можуть знизити забезпеченість населення продовольством, спровокувати соціальні конфлікти, негативно вплинути на стан здоров'я людей та епідеміологічну ситуацію тощо.

Практичний перехід до сталого розвитку вимагає зміни поведінки людини і перш за все – її ставлення до природокористування. На нинішнє покоління випала велика відповідальність – зберегти природне середовище для наступних поколінь, припинити його деградацію.

Україна продемонструвала готовність перейти до реальних дій, адже у 2016 році за ініціативи Уряду країни було розпочато процес адаптації ЦСР для України – визначення пріоритетних завдань на шляху до сталого розвитку, а також

конкретних цільових показників їх досягнення у довгостроковій перспективі.

Разом з тим надважливим є формування в населення розуміння важливості такої моделі поступу для країни. Ця модель передбачає покращання якості життя людей, зокрема соціального й економічного забезпечення, створення екологічно більш сприятливого середовища, підвищення безпеки життя та поліпшення стану здоров'я.

Задля того, аби оцінити рівень розуміння взаємозв'язків між зазначеними елементами впливу економічної діяльності та загалом існування людини на довкілля та його можливими наслідками, Програмою розвитку ООН в Україні (ПРООН) було проведене всеукраїнське опитування. Результати цього опитування викладені у представленому звіті.

Для з'ясування уявлень респондентів щодо сутності сталого розвитку та рівня масової екологічної свідомості в ході опитування аналізувалися такі аспекти: наскільки громадян України турбують питання забруднення навколишнього середовища; місце екологічних цінностей в ієрархії соціальних цінностей населення України; ступінь розуміння респон-

дентами зв'язку між навколишнім природнім середовищем та сталим розвитком; рівень обізнаності з основними положеннями Конвенцій Ріо; джерела екологічної стурбованості; рівень інформованості про наявні екологічні проблеми.

Водночас метою всеукраїнського опитування було не лише виявити рівень стурбованості пересічних українців глобальними екологічними проблемами та загрозами, а й змусити замислитися над зв'язками між економічним

зростанням та його наслідками для стану навколишнього природного середовища, а також соціальним благополуччям суспільства. У звіті також проаналізовано динаміку зміни відповідей порівняно з опитуванням, проведеним у 2014 році за підтримки ПРООН¹.

¹ Детальніше див. Принципи сталого розвитку: що про них знає населення та державні службовці України? – ПРООН, 2014.

РОЗДІЛ

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ОПИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Структура інструментарію проведеного дослідження включала кілька змістовних блоків і побудована таким чином, щоб з'ясувати позицію респондентів спочатку щодо загальних питань ставлення суспільства до довкілля, а згодом і щодо українського контексту та власне екологічних практик населення. Окремий блок був присвячений визначенню рівня знань та ставлення до практичних аспектів Порядку денного розвитку до 2030 та Цілей сталого розвитку.

Проведене дослідження засвідчило недостатній рівень інформованості пересічних громадян нашої країни щодо глобальних Цілей сталого розвитку, оскільки менше дев'яти відсотків респондентів, на їх думку, мають достатнє уявлення про зазначені Цілі. Цей результат вказує на актуальність широкомасштабної просвітницької роботи з боку, як державних органів, так і громадських організацій екологічного профілю діяльності серед населення України з метою поширення знань про Цілі сталого розвитку, їх змістовне наповнення. Цілком зрозуміло, що усвідомлення пересічними громадянами вагомості вказаних Цілей для довгострокової стратегії розвитку українського суспільства має ґрунтуватися на відповідних екологічних знаннях, насамперед в системі відносин «економічний розвиток – збереження природного довкілля – добробут людей».

Підтвердженням даного висновку є той емпірично встановлений факт, що самі респонденти визнають активне інформування населення, поруч з адаптацією до національних цілей сталого розвитку нашої країни, визначальними передумовами для того, щоб глобальні Цілі ста-

лого розвитку стали пріоритетом для України. Щоправда громадська думка в цьому зв'язку недооцінює важливість регулярної підготовки національних доповідей щодо досягнення глобальних Цілей сталого розвитку. Вірогідно припустити, що пересічних громадян може більше цікавити результати конкретних дій, а не лише констатація наявних проблем на шляху реалізації глобальних Цілей сталого розвитку. Однак зазначені доповіді можуть бути використані, з одного боку, як джерела популяризації знань для державних службовців, екологічних активістів та зацікавлених громадян щодо зазначених Цілей, а з іншого боку, слугувати своєрідною дорожньою картою для основних суб'єктів їх практичної реалізації.

Розглядаючи отримані емпіричні дані ставлення респондентів до окремих аспектів реалізації глобальних Цілей сталого розвитку в нашій країні доцільно враховувати недостатній рівень інформованості переважної більшості респондентів відносно змісту вказаних Цілей. Це насамперед означає, що змістовні відповіді недостатньо інформованих учасників опитування ґрунтуються не на когнітивному компоненті екологічної свідомості, а радше є результатом їх афективного ставлення до зазначених Цілей.

Так, переважна більшість (61%) опитаних вважає, що Цілі сталого розвитку великою мірою охоплюють весь спектр пріоритетів розвитку для України. При цьому понад половини респондентів вказують на потенційну можливість Цілей сталого розвитку стимулювати трансформаційні процеси в Україні, які сприятимуть досягненню рівності, миру, соціальному благополуччю для всіх та збереженню довкілля. Така ж кількість учасників опитування повністю погоджуються з тим, що глобальні Цілі сталого розвитку мають бути враховані у Стратегії розвитку України.

Цілком логічним виглядає той факт, що понад три чверті респондентів вважає, що успішне досягнення Цілей сталого розвитку в Україні залежить від дій уряду. Водночас, більше половини респондентів також визнають й роль самих громадян нашої країни, що є принципово важливим для втілення принципів сталого розвитку в нашій країні.

Проведене дослідження дозволяє простежити динаміку змін в масовій екологічній свідомості населення України, порівняно з 2014 роком.

Так, ставлення респондентів до ієрархії найбільших загроз для людства фактично не змінилося: на першій позиції з відчутними відривом від решти загроз залишаються війни та конфлікти, що цілком зрозуміло з огляду на актуальність цієї загрози для України. Поряд із цим екологічна проблематика також перебуває у фокусі громадської думки. Якщо об'єднати відповіді щодо двох екологічних загроз (власне забруднення природного довкілля та вичерпання природних ресурсів), то можна визначити рівень екологічної стурбованості учасників опитування як достатньо високий, особливо серед респондентів з вищою освітою. Цей факт підтверджує позитивний вплив рівня освіти на рівень екологічної свідомості, зафіксований у низці соціологічних досліджень як за кордоном, так і в Україні.

Схожа ситуація має місце і щодо ієрархії найгостріших проблем для України. Чільне місце, як і в першому національному опитуванні, належить корупції та рівню економічного розвитку країни. Виняток становить загострення проблеми бідності, яка за частотою згадування стала другою найгострішою проблемою для населення нашої країни (не в останню чергу – у зв'язку з драматичним зростанням комунальних тарифів). Натомість істотно зменшилася кількість людей, які вказують на важливість проблеми тероризму.

На думку переважної більшості респондентів (56%), захисту навколишнього природного середовища й економічному розвитку треба надавати однакового значення. Як позитив зазначимо збільшення на шість відсотків порівняно з опитуванням у 2014 р. кількості респондентів, які підтримують збалансований підхід до захисту довкілля та економічного розвитку.

Ставлення респондентів до екологічних проблем, які охоплені Конвенціями Ріо, як і в попередньому опитуванні, аналізується на підставі відповідей щодо зміни клімату, стану ґрунтів та біорізноманіття.

Порівняно з 2014 роком проведено опитування фіксує істотне збільшення частки тих, хто розгля-

дає *зміну клімату* як природне явище. І навпаки, значно скоротилася кількість респондентів, які вважають, що зміна клімату певною мірою спричинена економічною діяльністю людини.

При цьому, учасники опитування одноставно вважають причинами зміни клімату насамперед вирубування лісів (95%), а також руйнування озонового шару і викиди парникових газів (по 87%). Три чверті респондентів вказали на зміни в землекористуванні й урбанізацію. Зазначений розподіл відповідей свідчить, що учасники опитування цілком адекватно визнають основні причини зміни клімату.

Одноставна більшість учасників опитування (понад 85%) вважає, що наслідком зміни клімату на глобальному рівні є танення льодовиків, а також негативний вплив на природу, який відмітили значно більше респондентів, ніж у 2014 році. На другій позиції за частотою згадування – зменшення товщини озонового шару.

Щодо України, то порівняно з першим опитуванням відбулася певна зміна ієрархії наслідків зміни клімату. Так, першу позицію посіло вимирання видів живих організмів, а також втрата врожаїв та нестача продовольства через погіршення стану ґрунтів.

Як у попередньому, так і в цьому опитуванні більшість респондентів вважає, що вирощування деяких рослин завдає шкоду *ґрунтам*. Разом з цим в останньому опитуванні статистично значуще зросла частка тих, хто вбачає в обробці землі користь для стану ґрунтів.

Для виявлення причин погіршення стану ґрунтів в Україні респондентам було запропоновано перелік із п'яти можливих чинників. Як і в першому опитуванні, респонденти з цього переліку найчастіше обирають забруднення промисловими, комунальними та іншими відходами, а як наступний чинник вказують вирубку лісів.

Істотно збільшилася частка респондентів, які пов'язують погіршення стану ґрунтів в Україні з природними процесами деградації земель. Однак, як і у випадку з причинами зміни клімату, ця категорія респондентів фактично одноставно також визнає вирубку лісів і забруднення відходами причинами погіршення стану ґрунтів.

Порівняно з 2014 роком істотно змінилося загальне уявлення про можливі наслідки погіршення стану ґрунтів для нашої країни. Якщо в першому опитуванні респонденти найчастіше вказували на втрату врожайності земель, то в цьому найчастіше згадується опустелювання. І майже вдвічі скоротилася частка тих, хто вважає наслідком погіршення стану ґрунтів забруднення підземних вод.

Аналогічно до першого опитування, до основних причин втрати **біорізноманіття** респонденти насамперед відносять забруднення довкілля, зміну клімату і надмірну експлуатацію природи людиною. Водночас істотно зросла кількість тих, хто вказав на природне відмирання видів, за суттєвого скорочення респондентів, які вважають основною причиною втрати біорізноманіття відсутність дій із захисту живих видів. Переважна більшість тих, хто вказує на природне відмирання видів, одночасно відносить до основних причин втрати біологічного різноманіття зміну клімату, забруднення довкілля та надмірну експлуатацію природи людиною.

Як і в першому опитуванні, серед основних наслідків втрати біорізноманіття респонденти найчастіше вказують на забруднене повітря та воду. Порівняно з 2014 роком істотно зросла частка опитаних, які до основних наслідків також віднесли втрату місць відпочинку та туристичних місць. З іншого боку, порівняно з першим національним опитуванням удвічі скоротилася кількість респондентів, які пов'язують втрату паливних ресурсів з втратою біологічного різноманіття.

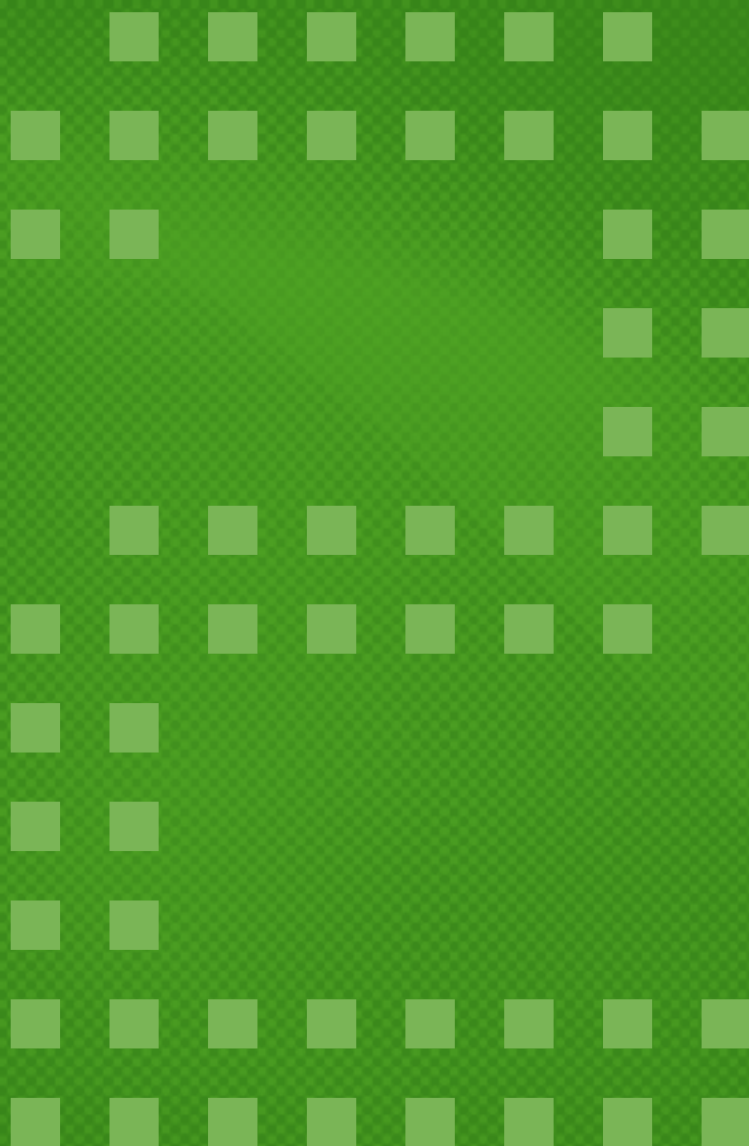
В даному опитуванні вперше аналізувалось ставлення респондентів до створення природно-заповідного фонду як чинника збереження

біорізноманіття. На думку одностайної більшості респондентів (87%), створення та діяльність природних заповідників може позитивно впливати на збереження біорізноманіття, насамперед на зменшення темпів втрати біорізноманіття в довгостроковій перспективі. Щоправда половина з них додатково вказує на потребу вдосконалення законодавства України для посилення дієвості функціонування природних заповідників.

Для практичного втілення глобальних Цілей сталого розвитку в Україні має поширеність екоатрибутивних практик серед пересічних громадян. Порівняно з 2014 роком, отримані емпіричні дані фіксують тенденцію зростання частки тих, хто матеріально підтримує природоохоронні заходи, звертається в органи державного управління і повідомляє громадськість через ЗМІ про факти забруднення довкілля.

При цьому найбільш поширеним прикладом залишається прибирання території біля свого будинку. До другої категорії найпоширеніших практик можна віднести ресурсозбереження: економне споживання електроенергії та води. Як позитивну тенденцію слід зазначити певну екологізацію споживацьких орієнтацій, а саме, помітне поширення серед населення України відмови від дезодорантів та аерозолів, які містять озоноруйнівні речовини, а також від синтетичних миючих засобів, які шкодять довкіллю.

Оптимістичним для підтримки екологічно збалансованого розвитку українського суспільства є той факт, що понад третини учасників опитування готові і вже практично діють для покращення стану довкілля. При цьому менше третини висловити готовість до таких дій, а чверть опитаних допускає можливість свого внеску.

РОЗДІЛ

МЕТОДОЛОГІЯ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Однією з цілей опитування є аналіз рівня обізнаності населення України щодо основних положень Конвенції Ріо та Цілей сталого розвитку, порівняно з першим національним опитуванням, проведеним у жовтні 2014 року.

Аналогічно до першого опитування, використовувалася репрезентативна вибірка для дорослого населення України (віком від 18 років) за статтю, віком, типом поселення і регіоном проживання.

Опитування проводилось українською та російською мовами (на вибір) у формі особистого інтерв'ю за місцем постійного проживання респондента. Безпосередньо в опитуванні застосовувалась квотна маршрутна вибірка з квотами за областю, розміром населеного пункту, віком та статтю респондента. Вибірку побудовано на основі даних щодо статистики населення Держстату України. Опитування не проводилось в АР Крим та на непідконтрольних українському уряду територіях Луганської та Донецької областей.

Таблиця 2.1.

Розподіл респондентів за статтю, віком та типом поселення

Критерії репрезентативності	Частка	
	N	%
<i>Стать</i>		
Чоловіки	542	45,2%
Жінки	658	54,8%
<i>Вікові групи</i>		
18–30	272	22,7%
31–50	419	34,9%
50+	509	42,4%
<i>Тип поселення</i>		
Місто 500тис+	273	22,8
Місто 50-500тис	277	23,1
Місто до 50тис (в т.ч. СМТ)	260	21,7
Село	390	32,5

Таблиця 2.2

Географія точок опитування

Макрорегіон	Область	Точка опитування	Кількість респондентів
ПІВНІЧНИЙ	Житомирська	Житомир	17
		Гришківці	8
		Траковичі	16
	Київська	Київ	90
		Бровари	11
		Макарів	12
		Вишневе	12
		Мотовилівка	8
		Іванків	10
	Сумська	Суми	15
		Кролевець	10
		Бишків	10
	Чернігівська	Чернігів	14
		Мена	9
		Кіпті	11
	Разом		

Макрорегіон	Область	Точка опитування	Кількість респондентів
СХІДНИЙ	Донецька	Краматорськ	11
		Маріуполь	11
		Дружківка	10
		Часів Яр	14
		Сергіївка	8
	Луганська	Старобільськ	3
		Северодонецьк	8
		Чмирівка	4
	Харківська	Харків	47
		Лозова	3
		Чугуїв	10
		Панютино	12
		Капітолівка	16
	Разом		
ЗАХІДНИЙ	Волинська	Луцьк	11
		Володимир-Волинський	7
		Немир	15
	Закарпатська	Ужгород	7
		Рахів	7
		Туриця	12
		Старе Давидково	11
	Івано-Франківська	Івано-Франківськ	10
		Битків	6
		Пійло	10
		Радча	12
	Львівська	Львів	22
		Стрий	4
		Жовква	21
		Завади	15
		Страдч	17
	Рівненська	Рівне	7
		Квасилів	7
		Іваничі	17
	Тернопільська	Тернопіль	8
Почаїв		8	
Шибалин		19	
Чернівецька	Чернівці	8	
	Сторожинець	4	
	Селятин	15	
Разом			280

Макрорегіон	Область	Точка опитування	Кількість респондентів
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	Вінницька	Вінниця	13
		Жмеринка	14
		Лука-Мовчанська	13
		Яворівка	12
	Дніпропетровська	Дніпро	33
		Нікополь	16
		Кривий Ріг	21
		Юр'івка	18
		Нива Трудова	17
	Кіровоградська	Кропивницький	7
		Бобринець	10
		Івангород	11
	Полтавська	Полтава	18
		Лубни	10
		Шедієво	16
	Хмельницька	Хмельницький	11
		Славута	12
		Великі Зозулинці	16
	Черкаська	Черкаси	15
		Ватутіне	7
Фурманка		17	
Разом			307
ПІВДЕННИЙ	Запорізька	Запоріжжя	26
		Мелітополь	10
		Кам'янка-Дніпровська	8
		Дніпровка	13
	Миколаївська	Миколаїв	17
		Снігурівка	8
		Широколанівка	12
	Одеська	Одеса	34
		Рені	11
		Білгород-Дністровський	6
		Шабо	25
	Херсонська	Херсон	9
		Скадовськ	12
Козацьке		12	
Разом			203
УСЬОГО			1200

Польовий етап збирання емпіричної інформації здійснено з використанням комп'ютерних планшетів опитувальною мережею Центру соціальних і маркетингових досліджень «Социс» у період з 28 лютого по 5 березня 2017 року.

Анкета містить блоки запитань першого національного опитування, які дозволяють провести порівняльний аналіз результатів двох опитувань за такими аспектами: місце екологічних

цінностей в ієрархії соціальних цінностей населення України; розуміння респондентом зв'язку між навколишнім природним середовищем і сталим розвитком суспільства; обізнаність з основними положеннями Конвенцій Ріо; інформованість про наявні екологічні проблеми; артикуляція та поширеність серед респондентів екоатрибутивних практик. Окремий новий блок запитань стосується Цілей сталого розвитку, прийнятих на Саміті ООН у 2015 році.

РОЗДІЛ

АНАЛІЗ ВІДПОВІДЕЙ РЕСПОНДЕНТІВ

3.1. РОЗУМІННЯ ПРІОРИТЕТІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Для розуміння респондентами цієї теми в опитувальнику передбачалося шість запитань. З метою досягнення максимального рівня змістовних відповідей інтерв'юер демонстрував респонденту картку з переліком 17 Цілей сталого розвитку, якою учасники опитування користувалися під час відповідей на цей блок запитань.

Крім того, інтерв'юер зачитував преамбулу, яка попередньо пояснювала сутність Цілей сталого розвитку, зокрема: «Цілі визначені таким чином, щоб збалансувати прагнення держав досягти економічного зростання з двома іншими ключовими цілями – збереженням довкілля та соціальним добробутом для всього суспільства; цей баланс і називається сталим розвитком».

Більше половини учасників опитування визнали, що нічого не знають про Цілі сталого розвитку, третина мали поверхневу інформацію і менше 9 відсотків мали достатнє уявлення (табл. 3.1.1).

На загальному тлі недостатньої інформованості всіх категорій респондентів щодо Цілей сталого розвитку дещо вищим є сумарний рівень інформованості (достатньо + поверхнево) у чоловіків, учасників опитування з незакінченою вищою освітою, мешканців Центрального і Західного регіонів.

Більше половини респондентів (54%) вказують на потенційну можливість Цілей сталого розвитку стимулювати трансформаційні процеси в Україні, які сприятимуть досягненню рівності, миру, соціальному благополуччю для всіх та збереженню довкілля. При цьому частка тих, хто впевнені в такій перспективі, майже дорівнює питомій вазі песимістично налаштованих (18,2% проти 19,4%). На характер ставлення до можливостей Цілей стимулювати трансформацію в нашій країні впливає рівень освіти та регіон проживання респондентів. У табл. 3.1.2 не враховані респонденти, які не змогли визначити своє ставлення.

Як свідчать отримані емпіричні дані, найбільше в можливість Цілей сталого розвитку стимулювати трансформаційні процеси в нашій країні вірять учасники опитування з базовою вищою

освітою та мешканці столиці. У свою чергу найбільш скептично налаштованими виявилися респонденти з повною середньою освітою та жителі Східного регіону.

Таблиця 3.1.1

Рівень інформованості про Цілі сталого розвитку серед окремих категорій респондентів, %

Категорії респондентів	Рівень інформованості		
	Знають достатньо	Знають поверхнево	Нічого не знають
<i>Стать</i>			
Чоловіки	9,4	36,5	54,1
Жінки	8,2	31,8	60,0
<i>Вікові групи</i>			
18–30 років	8,1	32,0	59,9
31–50 років	8,1	38,2	53,7
51 рік і старше	9,6	31,4	58,9
<i>Рівень освіти</i>			
Повна середня	6,9	24,4	68,8
Середня спеціальна	7,0	31,4	61,6
Незакінчена вища	9,6	47,0	43,5
Базова вища	11,6	34,8	53,6
<i>Тип поселення</i>			
Село	11,5	30,8	57,7
Місто	7,4	35,4	57,2
<i>Макрорегіон</i>			
Північний	5,5	27,0	67,5
Східний	2,5	32,5	65,0
Західний	13,9	34,3	51,0
Центральний	10,7	41,4	47,9
Південний	8,4	34,5	57,1
Київ	3,3	21,1	75,6
СЕРЕД УСІХ	8,8	33,9	57,3

Переважна більшість опитаних (61,3%) вважає, що Цілі сталого розвитку скоріше охоплюють весь спектр пріоритетів розвитку для України. При цьому майже чверть респондентів (23,3%) дотримується тієї думки, що зазначені Цілі повністю охоплюють пріоритетні напрями розвитку нашої

країни. Водночас на погляд 3,1% респондентів (37 осіб), Цілі сталого розвитку недостатньо охоплюють пріоритетні напрями розвитку України.

Таблиця 3.1.2

Ставлення до можливостей Цілей сталого розвитку стимулювати трансформаційні процеси в Україні, %

Категорії респондентів	Ставлення до можливостей		
	Зможуть	Можливо	Не зможуть
<i>Рівень освіти</i>			
Повна середня	11,9	55,6	24,4
Середня спеціальна	16,6	50,3	21,7
Незакінчена вища	19,1	57,4	17,4
Базова вища	23,2	55,8	15,2
<i>Макрорегіон</i>			
Північний	20,9	52,8	22,1
Східний	10,8	44,6	25,5
Західний	19,3	51,1	19,3
Центральний	19,5	56,4	18,6
Південний	15,3	61,6	17,2
Київ	24,4	56,7	12,2
СЕРЕД УСІХ	18,2	54,0	19,4

Тут учасники опитування називали такі пріоритети як: «боротьба з корупцією»; «в першу чергу економічне розвиток»; «культурне розвиток і якісне медичне обслуговування»; «війна з Росією, врегулювання військових дій»; «подолання бідності». Окремо прозвучало побажання зміни масової свідомості та ставлення всього суспільства до довкілля: «треба взагалі суспільство змінити, тоді ставлення до природи зміниться»; «не надо вмешиваться в природу».

Значна частина відповідей має емоційне забарвлення і стосується претензій до влади: «*треба взагалі змінити уряд, щоб щось працювало і наказувати усім, хто робить шкоду для суспільства*»; «*наше правительство другим озабочено, и как всегда эти декларации остаются на бумаге*»; «*нет системности в институтах управления страной*».

Що необхідно зробити для того, щоб Цілі сталого розвитку стали пріоритетом для України? Респондентам пропонувалася картка з переліком із п'яти заходів, серед яких вони мали змогу обрати кілька.

На думку учасників опитування, насамперед потрібно вести активне інформування населення та адаптувати зазначені Цілі для України, визначивши національні цілі сталого розвитку нашої країни. Найменше респонденти підтримали регулярну підготовку національних доповідей щодо досягнення Цілей сталого розвитку (табл. 3.1.3).

Таблиця 3.1.3

Ієрархія заходів для досягнення Цілей сталого розвитку України

Заходи	Рівень підтримки	
	Частота	Частка, %
Вести активне інформування населення щодо Цілей сталого розвитку та їх досягнення	522	43,5
Адаптувати ці цілі для України, визначивши національні цілі сталого розвитку України	514	42,8
Включити ці цілі в Стратегію сталого розвитку України на період до 2030 року	390	32,5
Визначити центральний орган виконавчої влади і надати йому повноваження щодо здійснення моніторингу досягнення цілей сталого розвитку	359	29,9
Регулярно готувати національні доповіді щодо досягнення цих цілей	251	20,9
Не відповіли	136	11,3

Суть пропозицій, які респонденти назвали додатково, можна звести до необхідності «*поміняти уряд, владу*», «*замены действующего управленческого аппарата*» та введення санкцій і контролю за виділеними коштами («*внести штрафні санкції за невиконання*»; «*средства использовать по назначению и не воровать*»).

Значна більшість учасників опитування вважає, що успіх виконання Цілей сталого розвитку в Україні залежить від дій уряду. При цьому більше половини респондентів також вказали на самих громадян нашої країни, а в середньому по одній третині виокремили важливість активності бізнес-компаній та співпраці з міжнародними організаціями (табл. 3.1.4).

Визнаючи важливість участі самих громадян, респонденти додатково вказали на важливість виховання підростаючого покоління («*всё зависит от мелочей, нужно детей учить не выбрасывать бумажки на улице и не бить животных*»).

Таблиця 3.1.4

Чинники успішного виконання Цілей сталого розвитку в Україні

Чинники успішного виконання	Частота	Частка, %
Дії уряду	930	77,5
Активність бізнес компаній	378	31,5
Діяльність самих громадян	675	56,3
Співпраця з міжнародними організаціями	352	29,3
Не відповіли	31	2,6

Більше половини учасників опитування повністю погоджуються з тим, що глобальні Цілі сталого розвитку мають бути враховані в Стратегії розвитку України. Понад чверть респондентів вказують на необхідність часткового врахування, а кожний десятий взагалі виступив проти, мотивуючи це необхідністю формулювати власні, специфічні цілі для нашої країни.

Аналіз соціально-демографічних характеристик і місця постійного проживання респондентів не виявив в цілому істотних відмінностей у відповідях на це запитання. Як окремі дру-

горядні розбіжності можна розглядати те, що повне врахування глобальних цілей для Стратегії розвитку України більше підтримують учасники опитування з повною середньою та базовою вищою освітою, міські жителі та мешканці столиці.

Натомість серед респондентів Північного регіону зафіксовано найбільше противників будь-якого врахування глобальних цілей для нашої країни, хоча і тут переважна більшість знов-таки за повне врахування глобального контексту розвитку для національної стратегії. У табл. 3.1.5. не враховані респонденти, які не змогли надати відповідь (таких 5,9%).

Таблиця 3.1.5

Урахування глобальних Цілей сталого розвитку для Стратегії розвитку України, %

Категорії респондентів	Урахування глобальних Цілей		
	Повністю	Частково	Зовсім ні
<i>Стать</i>			
Чоловіки	54,8	29,5	11,3
Жінки	58,7	26,1	8,1
<i>Вікові групи</i>			
18–30 років	58,1	27,2	9,6
31–50 років	57,5	27,7	7,9
51 рік і старше	55,8	27,9	10,8
<i>Рівень освіти</i>			
Повна середня	61,9	21,2	8,7
Середня спеціальна	51,4	30,1	11,0
Незакінчена вища	53,0	34,8	7,8
Базова вища	63,8	24,9	8,9
<i>Тип поселення</i>			
Село	49,7	30,8	10,0
Місто	60,4	26,2	9,3
<i>Макрорегіон</i>			
Північний	64,4	14,1	18,4
Східний	44,6	36,9	13,4
Західний	53,2	28,2	8,9
Центральний	59,9	28,3	6,2
Південний	51,2	35,5	7,9
Київ	78,9	14,4	3,3
СЕРЕД УСІХ	56,9	27,7	9,5

3.2. РЕЙТИНГ ПРОБЛЕМ, ЯКІ ТУРБУЮТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

У повній відповідності до першого національного опитування в анкеті аналізованого обстеження повторялися блоки запитань, відповіді на які дозволяли б дослідити зміни у громадській думці населення України щодо ієрархії найгостріших проблем, що загрожують майбутнім поколінням у світі в цілому та в Україні зокрема.

З метою виявлення глобальних небезпек для майбутніх поколінь респондентам було запропоновано перелік із семи існуючих проблем, серед яких вони мали обрати найбільш загрозову та загрозову в другу чергу. Учасники опитування також могли назвати свій варіант найбільших загроз у світі (табл. 3.2.1.)

Таблиця 3.2.1

Найбільші загрози майбутнім поколіннями на глобальному рівні, %

Глобальні загрози (сума першого і другого згадувань)	2014 р.	2017 р.
Війни та конфлікти	65,8	68,8
Забруднення навколишнього середовища	34,1	35,2
Економічні нестатки	33,4	29,0
Безробіття	19,4	17,2
Вичерпання природних ресурсів	17,8	20,7
Зростання нерівності між бідними і багатими	18,0	18,2
Нестача продуктів харчування	6,3	8,2

Порівняно з першим опитуванням ієрархія найбільших загроз для людства, на думку респондентів, фактично залишилася незмінною. На першій позиції з відчутними відривом від решти загроз залишаються війни та конфлікти (68,8%), що цілком зрозуміло з огляду на актуальність цієї загрози для України. Разом з цим екологічна проблематика також залишається у фокусі громадської думки. Якщо об'єднати від-

НАЙБІЛЬШІ ЗАГРОЗИ МАЙБУТНІМ ПОКОЛІННЯМИ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РІВНІ, %

повіді щодо двох екологічних загроз (власне забруднення довкілля та вичерпання природних ресурсів), то рівень екологічної стурбованості учасників опитування можна визначити як достатньо високий (35,2% та 20,7% відповідно, сукупно – 55,9%). Це ярко ілюструє те, що населення доволі реалістично оцінює загрози у зв'язку з погіршенням стану довкілля та недостатність заходів, спрямованих на їх вирішення.

Серед небезпек, які додатково назвали респонденти, варто згадати морально-етичні відносини між людьми («беспорядок на землі»; «одурчачивание населения»; «желание одних людей жить за счёт других») та поширення шкідливих звичок, які негативно впливають на здоров'я людини («алкоголізм, куріння»).

Як соціально-демографічна характеристика респондентів та місце їх безпосереднього проживання впливають на рівень екологічної стурбованості дозволяють простежити нижченаведені дані. У таблиці 3.2.2 наведена сума першого і другого згадування забруднення природно-

го середовища. Зауважимо, що респонденти з початковою / неповною середньою освітою тут і надалі не аналізуються через недостатню наповненість цієї групи (38 осіб) для коректного статистичного аналізу (табл. 3.2.2).

Таблиця 3.2.2

Поширеність стурбованості забрудненням довкілля серед окремих категорій респондентів, %

Категорії респондентів	2014 р.	2017 р.
<i>Стать</i>		
Чоловіки	32,2	32,3
Жінки	35,5	37,7
<i>Вікові групи</i>		
18–30 років	31,9	39,7
31–50 років	36,4	36,3
51 рік і старше	33,2	32,1
<i>Рівень освіти</i>		
Повна середня	26,1	27,5
Середня спеціальна	32,8	32,1
Неповна і повна вища	41,6	38,3
<i>Тип поселення</i>		
Село	34,6	29,5
Місто	33,9	31,3
<i>Макрорегіон</i>		
Північний	38,7	33,8
Східний	34,3	33,1
Західний	38,6	36,1
Центральний	26,2	34,6
Південний	31,5	30,0
Київ	43,0	53,4
СЕРЕД УСІХ	34,1	35,2

Поміж усіх освітніх груп найбільшу стурбованість забрудненням довкілля продовжують демонструвати респонденти з вищою освітою. Цей факт підтверджує позитивний вплив освіченості на рівень екологічної свідомості, зафіксований у низці соціологічних досліджень як за кордоном, так і в Україні. Забруднення довкілля частіше за інших респондентів визнають загрозою для майбутніх поколінь мешканці Києва.

З метою визначення ієрархії проблем для сучасного українського суспільства учасникам опиту-

вання пропонувався перелік із 11 проблем, поміж яких вони мали назвати дві найважливіші. Як і у попередньому запитанні, респонденти мали змогу назвати свій варіант проблем (табл. 3.2.3)

Таблиця 3.2.3

Динаміка найважливіших проблем для України, %

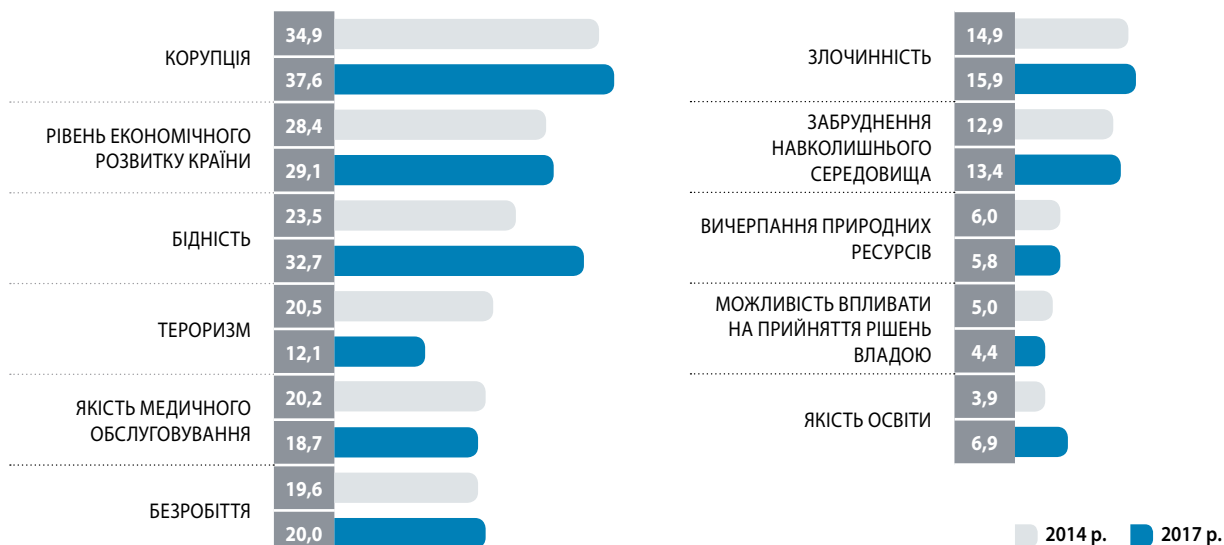
Проблеми (сума першого і другого згадувань)	2014 р.	2017 р.
Корупція	34,9	37,6
Рівень економічного розвитку країни	28,4	29,1
Бідність	23,5	32,7
Тероризм	20,5	12,1
Якість медичного обслуговування	20,2	18,7
Безробіття	19,6	20,0
Злочинність	14,9	15,9
Забруднення навколишнього середовища	12,9	13,4
Вичерпання природних ресурсів	6,0	5,8
Можливість впливати на прийняття рішень владою	5,0	4,4
Якість освіти	3,9	6,9

Порівняно з першим національним опитуванням ієрархія найгостріших проблем для респондентів у цілому зберігається. Тобто проблема корупції, на думку 37,6% респондентів, все ще є головним викликом для України. Виняток становить загошення проблеми бідності, яка за частотою згадування стала другою нагальною проблемою для населення нашої країни (певною мірою через драматичне зростання комунальних тарифів).

Водночас істотно зменшилася кількість людей, які вказують на важливість проблеми тероризму, що важко інтерпретувати на тлі довготривалого збройного конфлікту на Сході України. Також зауважимо, що порівняно з першим опитуванням зросла частка респондентів, які вказали на гостроту проблеми якості освіти.

Оскільки принципом сталого розвитку є не тільки збереження довкілля, а й подолання бідності в результаті економічного зростання, розглянемо ставлення різних категорій респондентів до цих трьох важливих проблем (табл. 3.2.4).

ДИНАМІКА НАЙВАЖЛИВІШИХ ПРОБЛЕМ ДЛЯ УКРАЇНИ, %

Таблиця 3.2.4

Визнання важливості проблем бідності, економічного розвитку і забруднення довкілля серед окремих категорій респондентів, %

Категорії респондентів	Найважливіші проблеми (сума першого і другого згадувань)		
	Бідність	Рівень економічного розвитку	Забруднення довкілля
<i>Стать</i>			
Чоловіки	29,7	28,8	11,6
Жінки	35,1	29,3	14,8
<i>Вікові групи</i>			
18–30 років	25,3	30,1	12,9
31–50 років	30,1	31,4	11,9
51 рік і старше	38,7	26,5	14,7
<i>Рівень освіти</i>			
Повна середня	39,3	20,0	13,8
Середня спеціальна	35,3	29,9	12,8
Неповна і повна вища	27,0	31,4	15,1
<i>Макрорегіон</i>			
Північний	35,0	22,7	14,7
Східний	43,3	42,7	7,0
Західний	30,7	21,8	14,3
Центральний	30,3	20,5	11,4
Південний	33,0	41,9	16,8
Київ	23,4	40,0	17,8
СЕРЕД УСІХ	32,7	29,1	13,4

Серед усіх учасників опитування проблемою бідності найбільше переймаються жінки, респонденти старшого віку, з повною середньою та середньою спеціальною освітою, а також мешканці Східного регіону. У свою чергу, на важливості проблеми економічного розвитку України наголошують частіше за інших респонденти з середньою спеціальною і вищою освітою, жителі Східного, Південного регіонів і столиці.

Серед найважливіших проблем для нашої країни, які додатково назвали респонденти, найчастіше згадувалося проведення антитерористичної операції на Донбасі і досягнення миру («війна», «війна на Донбасі», «мир на Востоке»).

Яким чином має співвідноситись захист природного середовища та економічний розвиток? На думку переважної більшості респондентів, захисту навколишнього природного середовища й економічному розвитку треба надавати однакового значення.

Позитивним слід вважати збільшення, порівняно з першим опитуванням, кількості респондентів, які підтримують збалансований підхід до захисту довкілля та економічного розвитку. В останньому опитуванні таку думку підтримали 55,6% респондентів. Варто також відмітити помітне скорочення частки тих, хто не зміг визначитися з відповіддю (табл. 3.2.5).

Таблиця 3.2.5

Зміна ставлення респондентів до захисту природного довкілля і економічного розвитку, %

Судження щодо співвідношення економічного розвитку – і захисту довкілля»	2014 р.	2017 р.
Захист навколишнього середовища повинен забезпечуватися, незважаючи на можливе уповільнення економічного розвитку	21,0	22,0
Економічний розвиток повинен забезпечуватися, незважаючи на можливе погіршення екологічної ситуації	21,5	21,4
Захисту навколишнього середовища і економічному розвитку треба надавати однакового значення	49,8	55,6
Не відповіли	7,7	1,0

З'ясуємо вплив соціально-демографічних характеристик респондентів на ставлення до захисту довкілля і економічного розвитку.

Як свідчать отримані емпіричні дані, серед усіх категорій респондентів, незалежно від їхніх соціально-демографічних характеристик та місця проживання, переважають прихильники збалансованого підходу до захисту природного довкілля й економічного роз-

витку. До окремих другорядних відмінностей можна віднести більшу підтримку пріоритетного захисту довкілля серед молоді, мешканців Південного регіону і міста Києва порівняно з респондентами старшого віку та жителями Північного регіону. Серед опитаних чоловіків виявилось більше прихильників надання пріоритету економічному розвитку, ніж серед учасників опитування жіночої статі (табл. 3.2.6).

Таблиця 3.2.6

Ставлення до співвідношення захисту довкілля і економічного розвитку серед окремих категорій респондентів, %

Категорії респондентів	Екологісти	Технократи	Збалансований підхід
<i>Стать</i>			
Чоловіки	21,6	24,2	53,0
Жінки	22,3	19,1	57,8
<i>Вікові групи</i>			
18–30 років	25,7	20,6	52,2
31–50 років	22,7	20,5	55,8
51 рік і старше	19,4	22,6	57,2
<i>Рівень освіти</i>			
Повна середня	18,8	21,2	58,8
Середня спеціальна	20,4	22,3	56,3
Незакінчена вища	20,9	20,9	55,7
Повна вища	25,4	21,0	53,1
<i>Тип поселення</i>			
Місто	21,5	22,1	55,2
Село	23,1	20,0	56,4
<i>Макрорегіон</i>			
Північний	16,6	19,6	63,8
Східний	18,5	22,9	56,1
Західний	20,7	24,3	54,3
Центральний	22,5	23,8	53,1
Південний	27,6	14,8	57,1
Київ	27,8	20,0	48,9
СЕРЕД УСІХ	22,0	21,4	55,6

3.3. СТАВЛЕННЯ ДО ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

Запитання в цьому блоці здебільшого відповідають запитанням опитування 2014 року з незначною редакцією окремих із них. Разом з цим в опитуванні 2017 року було додано два нові запитання щодо впливу природних заповідників і територій природно-заповідного фонду на збереження біологічного різноманіття.

Варто зазначити, що істотно підвищилася частка тих, хто вважає зміну клімату природним явищем. І навпаки, значно скороти-

лася кількість респондентів, які вважають, що зміна клімату певною мірою спричинена економічною діяльністю людини. Цю тенденцію важко пояснити, адже тема зміни клімату протягом останніх років висвітлювалася достатньо широко через ЗМІ, інформаційні кампанії, тематичні заходи. Але такі дані є ознакою того, що необхідно ще більше поширювати інформацію про причини та наслідки цього явища, використовуючи всі інформаційні канали (табл. 3.3.1).

Таблиця 3.3.1

Динаміка уявлення респондентів щодо причин зміни клімату, %

Зміна клімату – це:	2014 р.	2017 р.
Природне явище	14,9	29,0
Певною мірою є результатом економічної діяльності людини	75,1	69,6
Не відповіли	10,0	1,4

Аналіз впливу соціально-демографічної характеристики респондентів та місця їх постійного проживання не виявив статистично значимих розбіжностей в уявленні причин зміни клімату. Але такої думки дотримувались ті респонденти, які віддають пріоритетність

економічного розвитку, незважаючи на те, що він може шкодити довкіллю. Саме серед цієї категорії респондентів зафіксована найбільша частка тих, хто розглядає зміну клімату як суто природне явище, без втручання людини (табл. 3.3.2.).

Таблиця 3.3.2

Уявлення щодо причин зміни клімату на підставі судження «економічний розвиток – захист довкілля», %

Співставлення відповідей на питання щодо впливу на довкілля та питань про причини зміни клімату	Причини зміни клімату		
	Природне явище	Діяльність людини	Не відповіли
Захист навколишнього середовища повинен забезпечуватися, незважаючи на можливе уповільнення економічного розвитку	23,9	74,6	1,5
Економічний розвиток повинен забезпечуватися, незважаючи на можливе погіршення екологічної ситуації	38,1	60,7	1,2
Захисту навколишнього середовища і економічному розвитку треба надавати однакового значення	27,4	71,1	–

З метою змістовного пояснення причин зміни клімату учасникам опитування було запропоновано п'ять варіантів, роль кожного з яких щодо зміни клімату вони мали оцінити.

Порівняно з першим опитуванням зменшилася частка респондентів, які не змогли визначитися з відповіддю. При цьому учасники другого опитування майже однотайно вважають причинами зміни клімату насамперед вирубування лісів, а також руйнування озонового шару і викиди парникових газів. Три чверті респондентів вказали на зміни в землекористуванні й

урбанізацію. Зазначений розподіл відповідей свідчить, що учасники опитування цілком адекватно визнають основні причини зміни клімату. І хоча, відповідаючи на попередні запитання, значна кількість респондентів не визнавали, що зміни клімату викликані діяльністю людини, детальне обговорення можливих причин цього явища показало їх переважну згоду з тим, що причиною є антропогенні фактори, а саме, викиди парникових газів (які певною мірою пов'язані з діяльністю людини) руйнування озонового шару, вирубуванні лісів, зміни в землекористуванні та урбанізація (табл. 3.3.3).

Таблиця 3.3.3

Уявлення про можливі причини зміни клімату, %

Можливі причини	Є причиною		Не є причиною		Не відповіли	
	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.
Викиди парникових газів	79,5	86,6	7,2	10,2	13,3	3,3
Руйнування озонового шару	83,0	86,7	6,0	9,1	11,0	4,3
Природні процеси	62,2	77,7	25,1	17,8	12,7	4,5
Вирубування лісів	86,4	95,1	7,7	4,7	5,9	0,3
Зміни в землекористуванні й урбанізація	66,3	74,9	15,6	17,2	18,1	7,9

Для більш глибокого виявлення усвідомлення та рівня інформованості щодо зміни клімату респондентам пропонувалося визначити її наслідки на глобальному рівні та окремо для України.

Порівняно з першим опитуванням, до можливих наслідків зміни клімату на глобальному рівні додана нова альтернатива «зменшення територій, придатних для існування людини» (табл. 3.3.4).

Таблиця 3.3.4

Уявлення про наслідки зміни клімату на глобальному рівні, %

Можливі наслідки	Є наслідком		Не є наслідком		Не відповіли	
	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.
Танення льодовиків	86,2	88,4	6,6	8,3	7,2	3,3
Зменшення товщини озонового шару	81,4	84,3	6,7	9,8	11,9	5,9
Ризик захворювань	75,5	75,8	14,3	19,5	10,3	4,8
Зміна погоди на місцевому рівні	74,0	75,3	15,8	20,8	10,2	4,0
Негативний вплив на природу	80,1	89,3	9,9	8,2	10,0	2,6
Зменшення територій, придатних для існування людини	–	70,0	–	24,4	–	5,6

Розподіл відповідей вказує на збільшення, порівняно з першим опитуванням, частки респондентів, які розуміють можливі наслідки зміни клімату на глобальному рівні. Учасники опитування вважають, що наслідком зміни клімату на глобальному рівні насамперед є танення льодовиків, а також негативний вплив на природу, який відмітили значно більше респондентів, ніж у 2014 році. На другій позиції за частотою згадування – зменшення товщини озонового шару.

Три чверті респондентів визнали наслідком зміни клімату на глобальному рівні такі негативні явища, як ризик захворювань та зміна погоди на місцевому рівні. Варто зауважити, що порівняно з першим дослідженням зросла кількість опитаних (наразі у середньому це кожний п'ятий), які не вважають наслідком

зміни клімату на глобальному рівні останні два явища.

При визначенні наслідків зміни клімату для України порівняно з першим опитуванням відбулася певна зміна їх ієрархії. Так, на першу позицію вийшло «вимирання видів живих організмів» – 82,3% (у редакції 2014 року – «вимирання видів», остання позиція у сформованому переліку наслідків), а також втрата врожаїв та нестача продовольства через погіршення стану ґрунтів (у редакції 2014 року – «втрата врожаїв та нестача продовольства»). Не виключено, що вказана незначна редакція цих альтернатив могла привести до збільшення їх підтримки серед опитаних.

Порівняно з першим опитуванням статистично значуще зросла частка респондентів, які не

вважають наслідком зміни клімату для України екстремальну негативну погоду та ризик захворювань (у середньому кожний п'ятий респон-

дент). Варто виділити, що загалом респонденти достатньо добре поінформовані про всі можливі наслідки явища (табл. 3.3.5).

Таблиця 3.3.5

Уявлення про наслідки зміни клімату на національному рівні, %

Можливі наслідки	Є наслідком		Не є наслідком		Не відповіли	
	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.
Екстремальна негативна погода	76,7	75,1	15,2	20,7	8,1	4,3
Повені, засухи, шторми тощо	75,5	79,3	15,1	17,9	9,4	2,8
Ризик захворювань	71,1	73,4	16,9	22,2	12,1	4,4
Вимирання видів живих організмів	70,2	82,3	15,7	14,8	14,1	3,0
Втрата врожаїв та нестача продовольства через погіршення стану ґрунтів	74,9	81,8	15,7	15,1	9,4	3,1

Для з'ясування ставлення респондентів до проблеми **стану ґрунтів** використовувалися три запитання, аналогічні до першого опитування, однак із незначною редакцією. Так, перед запитанням щодо впливу на стан ґрунтів обробки землі була додана преамбула – додаткове пояснення: «Кліматичні умови впливають на стан ґрунтів, що, свою чергу, має наслідки для аграрного виробництва».

Як у попередньому, так і в цьому опитуванні певна більшість респондентів вважає, що вирощування деяких рослин наносить шкоду ґрунтам (56,4%). Разом з цим, в останньому опитуванні статистично значуще зросла частка тих, хто вбачає в обробці землі користь для стану ґрунтів (29,9%). Окремо варто зауважити, що порівняно з першим національним опитуванням удвічі скоротилася частка тих, хто не відповів. Не виключено, що це також спричинено впливом додаткового пояснення (доданої преамбули) до цього запитання (табл. 3.3.6).

Таблиця 3.3.6

Оцінка впливу обробки землі на стан ґрунтів, %

Оцінка впливу	2014 р.	2017 р.
Обробка землі йде їй на користь	20,5	29,9
Вирощування деяких рослин наносить шкоду ґрунтам	60,1	56,4
Стан ґрунтів майже не залежить від способу їх використання	9,2	8,8
Не відповіли	10,2	4,9

На вказаний розподіл відповідей впливає тип поселення. Зокрема, серед мешканців міст виявилось більше тих, хто вказує на можливу шкоду ґрунтам від вирощування окремих видів рослин (59,3% проти 50,5% серед селян). І навпаки, серед жителів сільської місцевості зафік-

ОЦІНКА ВПЛИВУ ОБРОБКИ ЗЕМЛІ НА СТАН ҐРУНТІВ, %

■ 2014 р. ■ 2017 р.

совано більше тих, хто вбачає в обробці землі користь для стану ґрунтів (38,2% проти 25,9% серед міських жителів).

Для виявлення поглядів щодо пріоритетності факторів погіршення стану ґрунтів в Україні респондентам пропонувався перелік із п'яти можливих причин. Як і в першому опитуванні, серед них респонденти найчастіше обирають забруднення промисловими, комунальними та іншими відходами, а на другій позиції утримується вирубка лісів. Причому порівняно з 2014 роком зросли частки опитаних, які зазначають обидві ці причини.

Окремої уваги заслуговує істотне (на 20%) збільшення кількості респондентів, які пов'язують погіршення стану ґрунтів в Україні з природними процесами деградації земель. Однак, як і у випадку з причинами зміни клімату, ця категорія респондентів фактично однотайно (понад 90%) визнає причинами погіршення стану ґрунтів також вирубка лісів і забруднення відходами.

Мешканці міст та сіл однаковою мірою поділяють погляд щодо природності процесу деградації земель в Україні (табл. 3.3.7.).

Таблиця 3.3.7

Уявлення про можливі причини погіршення стану ґрунтів в Україні, %

Можливі причини	Є причиною		Не є причиною		Не відповіли	
	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.
Більш інтенсивна обробка ораних земель	61,0	63,8	25,6	30,7	12,4	5,5
Вирубка лісів	83,0	89,8	11,1	9,1	5,9	1,1
Вплив промислових, комунальних та інших відходів	90,1	94,2	6,0	4,6	3,9	1,3
Природні процеси деградації земель	49,7	69,3	33,1	20,6	17,2	10,1
Надмірний випас худоби	28,4	36,3	58,7	58,0	12,9	5,8

З метою дослідження пріоритетності для респондентів наслідків погіршення стану ґрунтів для України пропонувалися п'ять можливих варіантів. Як свідчить проведений порівняльний аналіз даних двох національних опитувань, порівняно з 2014 роком загальне уявлення про можливі наслідки погіршення стану ґрунтів істотно змінилося.

Якщо в першому опитуванні респонденти найчастіше вказували на втрату родючості ґрунтів, то в другому насамперед згадується опустелювання. При цьому майже вдвічі скоротилася частка тих, хто вважає наслідком погіршення стану ґрунтів забруднення підземних вод (табл. 3.3.8.).

Таблиця 3.3.8

Уявлення про можливі наслідки погіршення стану ґрунтів для України, %

Можливі наслідки	Є наслідком		Не є наслідком		Не відповіли	
	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.
Втрата врожайності земель	88,2	64,2	7,3	30,9	4,5	4,9
Зменшення кількості робочих місць	55,5	67,1	31,9	28,8	12,6	4,1
Погіршення якості сільськогосподарської продукції	83,1	73,8	10,3	21,1	6,6	5,1
Опустелювання	66,6	83,5	18,3	11,8	15,1	4,7
Забруднення підземних вод	80,9	44,2	9,8	55,1	9,3	0,8

УЯВЛЕННЯ ПРО ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ВТРАТИ БІОРИЗНОМАНІТТЯ НА ПЛАНЕТІ,%

Уявлення мешканців міста та сільської місцевості суттєво відрізняються щодо двох основних наслідків погіршення стану ґрунтів для України. Зокрема, серед міських жителів виявилось значно більше тих, хто вказав на втрату врожайності земель (69,0% проти 54,1% серед селян) та забруднення підземних вод (53,3% проти 25,1% серед селян).

Ставлення респондентів до проблеми біологічного різноманіття аналізувалося на підставі відповідей на чотири запитання, два з яких були аналогічними до першого опитування (одне редаговане), а два – новими, щодо впливу природних заповідників і територій природно-заповідного фонду на збереження біорізноманіття.

На відміну від національного опитування 2014 року, в останньому опитуванні запитанню

про основні причини втрати біорізноманіття на планеті передувала преамбула з поясненням: «Людина багато в чому залежить від біологічного різноманіття – тобто від усього комплексу живих істот, які існують на Землі (людина, рослини, комахи тощо)».

Як і за результатами першого опитування, до основних причин втрати біорізноманіття респонденти насамперед відносять забруднення, зміну клімату і надмірну експлуатацію природи людиною. Водночас істотно зросла кількість тих, хто вказав на природне відмирання видів (83,3% проти 58,5% в опитуванні 2014 року) за суттєвого скорочення кількості респондентів, які вважають основною причиною втрати біорізноманіття відсутність дій із захисту живих видів (табл. 3.3.9).

Таблиця 3.3.9

Уявлення про основні причини втрати біорізноманіття на планеті,%

Можливі причини	Є причиною		Не є причиною		Не відповіли	
	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.
Зміна клімату	83,4	87,7	9,3	8,8	7,2	3,6
Надмірна експлуатація природи людиною	86,6	82,3	6,8	14,8	6,6	3,0
Природне відмирання видів	58,5	83,3	28,7	13,3	12,8	3,5
Забруднення	90,8	88,7	5,0	8,3	4,2	3,0
Відсутність дій із захисту живих видів	76,7	41,1	11,2	57,6	12,1	1,3

Зазначені відмінності в уявленнях про основні причини втрати біорізноманіття на планеті, цілком можливо, пов'язані з преамбулою-поясненням у цьому опитуванні. Але варто також звернути увагу на вже зафіксовану раніше суперечність відповідей респондентів. Переважна більшість тих, хто вказує на природне відмирання видів, одночасно відносить до основних причин втрати біологічного різноманіття зміну клімату, забруднення довкілля та надмірну експлуатацію природи людиною (у середньому 85%).

Які, на думку респондентів, основні наслідки втрати біологічного різноманіття? Учасникам опитування пропонувався перелік із семи мож-

ливих наслідків. Як і в першому опитуванні, серед основних наслідків втрати біологічного різноманіття респонденти найчастіше вказують на забруднене повітря та воду. Порівняно з 2014 роком істотно зросла частка опитаних, які до основних наслідків також віднесли втрату місць відпочинку та туристичних місць (76,8% проти 52,5%). Причому серед опитаних селян цей наслідок втрати біологічного різноманіття відмітили 84,1% проти 73,3% серед міських жителів. З іншого боку, порівняно з першим національним опитуванням удвічі скоротилася кількість респондентів, які пов'язують втрату паливних ресурсів з втратою біорізноманіття (табл. 3.3.10).

Таблиця 3.3.10

Уявлення про основні наслідки втрати біорізноманіття, %

Можливі наслідки	Є наслідком		Не є наслідком		Не відповіли	
	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.
Втрата врожаїв та нестача продовольства	74,0	64,8	14,9	29,5	11,2	6,7
Втрата сировини для виробництва та будівництва	61,2	70,9	22,0	24,2	16,8	4,9
Повені та засухи	75,5	68,9	14,0	26,1	10,5	5,0
Втрата місць відпочинку та туристичних місць	52,5	76,8	31,0	18,8	16,6	4,4
Забруднене повітря та вода	86,7	80,0	8,1	16,4	5,2	3,6
Втрата лікарських препаратів	61,8	65,3	20,8	28,5	17,4	6,2
Втрата паливних ресурсів	60,6	30,3	18,8	65,3	20,6	4,4

Переважає більшість учасників опитування (86,7%) вважають, що створення та діяльність природних заповідників може позитивно впливати на збереження біологічного різноманіття. Щоправда, половина з них (40,3%) додатково вказує на потребу вдосконалення законодавства України для посилення дієвості функціонування природних заповідників. Наведений розподіл відповідей у цілому характерний для всіх респондентів незалежно від їхніх соціально-демографічних характеристик та місця постійного проживання.

Більше половини респондентів (54,4%) погоджується з тим, що створення та функціонування об'єктів і територій природно-запо-

відного фонду в Україні дозволить зменшити темпи втрати біологічного різноманіття в довгостроковій перспективі. У свою чергу майже третина учасників опитування (31,4%) вбачають таку можливість лише на короткостроковий період. Лише кожний десятий опитаний песимістично ставиться до можливості гальмування темпів втрати біорізноманіття за допомогою функціонування заповідних природних територій.

Варто зауважити, що на ставлення респондентів до природно-заповідного фонду як чинника покращення біорізноманіття не впливає соціально-демографічна характеристика опитаних (стать, вік, рівень освіти).

3.4. ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

На відміну від першого опитування, уявлення респондентів щодо основного суб'єкта відповідальності за шкоду, завдану довкіллю, аналізувалося на підставі лише одного запитання. Також окремо слід зазначити, що у першому опитуванні респонденти мали змогу обрати кілька варіантів відповідей, тоді як в опитуванні, що

розглядається, – лише один варіант. Саме цією обставиною пояснюється відмінність емпіричних даних, наведених у табл. 3.4.1. Тому більш коректним буде аналізувати не розбіжність абсолютних числових значень між двома проведеними опитуваннями, а власне ієрархію отриманих результатів.

Таблиця 3.4.1

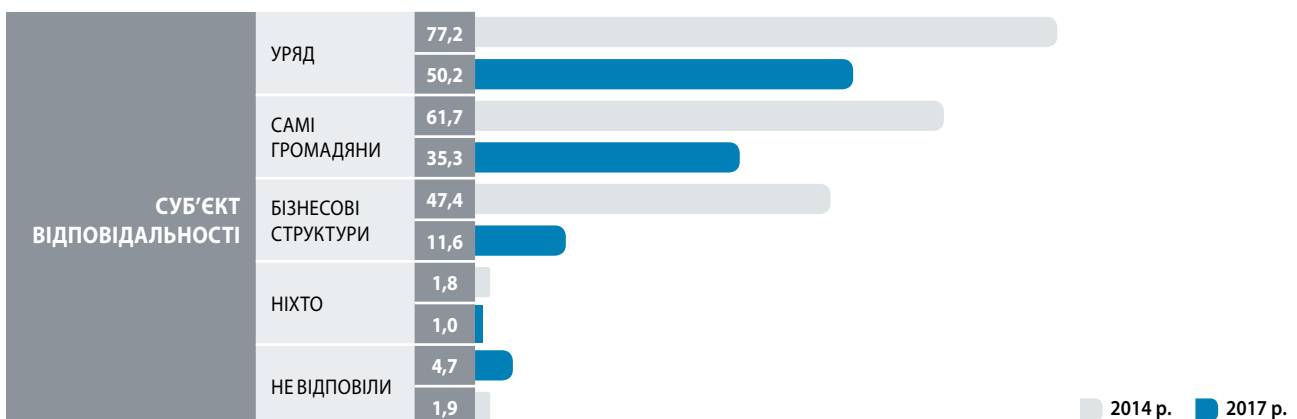
Уявлення про основний суб'єкт відповідальності за забруднення природного середовища

Суб'єкт відповідальності	2014 р.		2017 р.	
	Частота	Частка, %	Частота	Частка, %
Уряд	927	77,2	602	50,2
Самі громадяни	741	61,7	424	35,3
Бізнесові структури	569	47,4	139	11,6
Ніхто	21	1,8	12	1,0
Не відповіли	56	4,7	23	1,9

Як свідчать наведені дані, в обох проведених національних опитуваннях відповідальність за заподіяну шкоду природному середовищу громадська думка насамперед покладає на уряд. Дійсно, як центральний орган виконав-

чої влади уряд зобов'язаний максимально докладати зусиль для дотримання екологічної безпеки та неухильного виконання суб'єктами господарювання чинних норм екологічного законодавства.

УЯВЛЕННЯ ПРО ОСНОВНИЙ СУБ'ЄКТ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАБРУДНЕННЯ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Принципово важливим для втілення принципів сталого розвитку в нашій країні є факт визнання громадською думкою відповідальності всіх пересічних громадян за збереження природного середовища (цей варіант підтримали 35,3% респондентів). В обох проведених опитуваннях їх учасники вважають, що населення несе більшу відповідальність за забруднення довкілля, ніж бізнесові структури.

Аналіз соціально-демографічних характеристик респондентів та місця їхнього постійного проживання виявив певні відмінності в уявленні про основний соціальний суб'єкт відповідальності за забруднення природного середовища.

Зокрема, на першочерговій відповідальності уряду частіше за інших учасників опитування наголошують респонденти старшого віку, мешканці столиці та Південного регіону. Водночас на відповідальність самих громадян найбільше вказують опитувані з базовою вищою освітою, жителі сільської місцевості, мешканці Західного і Центрального регіонів. Окремо варто зауважити, що кожний п'ятий респондент в Східному регіоні вказав на основну відповідальність бізнесових структур за забруднення довкілля.

Це можна пояснити значною концентрацією на території цього регіону (навіть в умовах проведення АТО) промислових приватних підприємств, профіль діяльності яких небезпечний для природного середовища (табл. 3.4.2).

Таблиця 3.4.2

Уявлення про основний суб'єкт відповідальності за забруднення довкілля за категоріями респондентів, %

Категорії респондентів	Суб'єкт відповідальності		
	Уряд	Громадяни	Бізнес
<i>Стать</i>			
Чоловіки	50,6	35,1	11,1
Жінки	49,8	35,6	12,0
<i>Вікові групи</i>			
18–30 років	46,0	38,6	12,5
31–50 років	46,3	36,5	13,8
51 рік і старше	55,6	32,6	9,2
<i>Рівень освіти</i>			
Повна середня	55,0	32,5	9,4
Середня спеціальна	51,2	32,3	13,8
Незакінчена вища	47,8	37,4	11,3
Базова вища	46,9	40,3	10,6
<i>Тип поселення</i>			
Село	46,7	41,0	7,9
Місто	51,9	32,6	13,3
<i>Макрорегіон</i>			
Північний	47,9	37,4	12,9
Східний	51,0	24,2	19,7
Західний	47,1	43,2	7,1
Центральний	46,6	40,1	9,4
Південний	57,1	29,6	11,8
Київ	58,9	23,3	15,6
СЕРЕД УСІХ	50,2	35,3	11,6

3.5. ГОТОВНІСТЬ КОЖНОГО ЗРОБИТИ ВЛАСНИЙ ВНЕСОК

Порівняно з першим національним опитуванням цей блок запитань значно розширений. Окрім запитання щодо різноманітних екологічних практик, у цьому опитуванні додатково поставлені чотири запитання щодо зеленого туризму, енергозберігаючих заходів у помешканні респондента, досвіду респондентів щодо енергоз-

береження та рівня особистої готовності діяти для покращання стану довкілля.

Ураховуючи важливість двох моделей поведінки – гіпотетичної (коли респондент висловлює свою готовність зробити певні зусилля заради збереження довкілля) та реальної, для соціоло-

гічного вимірювання особистої готовності діяти для покращання стану природного середовища використовувалися чотири варіанти відповіді. Перший – «ні, не готовий», другий – «не впевнений, можливо», третій – «готовий, але не доводилось робити» і четвертий – «готовий і вже роблю».

Відповідно, у табл. 3.5.1 артикуляція готовності включає в себе другий і третій варіанти, а практична участь – четвертий.

Таблиця 3.5.1

Рівень особистої готовності діяти для покращання довкілля за категоріями респондентів, %

Категорії респондентів	Рівень особистої готовності		
	Не готові	Артикуляція готовності	Практична участь
<i>Стать</i>			
Чоловіки	8,7	54,6	34,5
Жінки	7,1	55,8	36,5
<i>Вікові групи</i>			
18–30 років	8,1	56,6	33,8
31–50 років	5,7	56,5	36,3
51 рік і старше	9,4	53,4	36,0
<i>Рівень освіти</i>			
Повна середня	12,5	51,9	33,1
Середня спеціальна	8,7	58,2	32,3
Незакінчена вища	7,0	62,6	27,8
Базова вища	4,8	50,7	43,5
<i>Тип поселення</i>			
Село	10,0	52,9	35,9
Місто	6,8	55,4	35,4
<i>Макрорегіон</i>			
Північний	5,5	50,3	43,6
Східний	7,0	60,5	31,2
Західний	10,7	45,8	40,7
Центральний	7,8	58,6	33,2
Південний	8,4	65,0	24,6
Київ	3,3	51,1	45,6
СЕРЕД УСІХ	7,8	55,2	35,6

Як свідчать отримані дані, більше третини учасників опитування готові і вже практично діють

для покращання природного довкілля. При цьому менше третини висловили готовність до таких дій, а чверть опитаних допускає можливість своєї участі в подібних діях, хоча і не впевнена. Значно менше виявилось тих, хто чесно зізнався, що не готовий діяти заради покращання стану довкілля (7,8%).

На рівень особистої готовності практичними діями покращувати природне середовище істотним чином не впливає стать, вік респондента, тип населеного пункту. Що ж до рівня освіти, то тут спостерігається певна закономірність: чим вищим є рівень освіти респондентів, тим менша частка тих, хто не готовий практично покращувати стан довкілля. Найбільша ж частка тих, хто практично покращує природне середовище, зафіксована серед респондентів з базовою вищою освітою.

У регіональному розрізі найбільше практично покращують довкілля мешканці Києва та Північного регіону, а найменше – Південного регіону (див. табл. 3.5.1).

Як і в національному опитуванні 2014 року, в цьому дослідженні всі варіанти відповідей поділялися на: повсякденні опосередковані – ресурсощадні заходи (економія споживання води, електроенергії); неповсякденні опосередковані, що передбачали особливості вибору при споживанні та здійсненні покупок; неповсякденні безпосередні – фінансова підтримка природоохоронних заходів, різні форми соціальної активності екологічного змісту.

Як і в першому національному опитуванні, найбільш поширеним варіантом залишається прибирання території біля свого будинку (62,1% респондентів підтвердили, що здійснюють прибирання). Варто зауважити, що така практика значно поширена не тільки серед мешканців сільської місцевості (79,2%), які зазвичай проживають у власних приватних будинках, але і серед міських респондентів (53,8%).

До другої категорії найпоширеніших екологічних практик можна віднести ресурсозберігаючі рішення: економне споживання електроенергії та води (53,3% та 43,1% відповідно). Відразу ж

варто зауважити, що поширеність таких практик насамперед демонструє усвідомлення скорочення фінансових витрат і меншим чином залежить від рівня власне екологічної свідомості й розуміння необхідності бережливого ставлення до природних ресурсів.

Переважній більшості учасників опитування відомі заходи з енергозбереження, які вони можуть впровадити у власному будинку (оселі). Але кожний восьмий респондент визнав, що майже нічого про це не знає (12,7%), але водночас вони виявили зацікавленість отримати таку інформацію. І лише менше ніж для п'яти відсотків учасників питання енергоефективності й енергозбереження виявилися не цікавими.

Варто зазначити, що наведений розподіл відповідей щодо заходів енергозбереження в оселі респондентів у цілому збігається як для міського населення, яке переважно проживає в багатоквартирних будинках, так і для жителів сільської місцевості, які здебільшого мешкають у приватних будинках.

Які ж заходи з ощадливого використання природних ресурсів практикують учасники опитування? Варто відразу зазначити, що практично всі респонденти, за винятком лише трьох відсотків, практикують хоча б один з них. Переважна більшість опитаних зменшила споживання електроенергії, води і газу, а також замінила вікна для теплозбереження. Зрозуміло, така поведінка продиктована насамперед значним зростанням комунальних тарифів і лише потім – усвідомленням необхідності ощадливого використання природних ресурсів. Зазначені заходи характерні для всіх категорій респондентів, а економія споживання енергоресурсів особливо притаманна учасникам опитування старшого віку.

Серед усіх учасників опитування найбільша частка тих, хто замінив прилади освітлення на більш енергоефективні, припадає на респондентів із базовою вищою освітою (60,1%). У свою чергу утеплення будинків є більш поширеною практикою для опитаних мешканців сільської місцевості, що цілком природно, враховуючи факт проживання більшості респондентів цієї категорії у приватних будинках.

Достатньо велика частка респондентів встановила лічильники тепlopостачання (33,4%) і навіть автономне опалювання (28,3%). Частка прихильників альтернативних джерел енергії, за даними цього опитування, становить 12,0%.

Зауважимо, що сума часток в табл. 3.5.2 перевищує 100% оскільки респонденти могли надати кілька варіантів відповідей.

Таблиця 3.5.2

Ієрархія найпоширеніших ресурсощадних практик

Ресурсощадні практики	Частота	Частка, %
Зменшення споживання електроенергії, води, газу	762	63,5
Заміна вікон для теплозбереження	733	61,1
Заміна приладів освітлювання на більш енергоефективні	609	50,8
Утеплення будинку (стіл, даху, підвалу)	534	44,5
Встановлення лічильників тепlopостачання	401	33,4
Встановлення автономного опалення	339	28,3
Встановлення альтернативних джерел енергії	144	12,0
Нічого з переліченого	36	3,0

Як позитивне явище слід зазначити певну прихильність до екологічно більш відповідального вибору під час покупок та споживання, а саме: помітне поширення серед населення України відмови від дезодорантів та аерозолів, які містять фреон (36,8%), а також синтетичних мючих засобів, які шкодять довкіллю (21,3%). Хоча і в цьому випадку мотивація щодо придбання екологічно безпечних товарів, можливо, більше пов'язана з побоюванням за власне здоров'я, ніж є наслідком визнання екологічних цінностей (табл. 3.5.3).

ІЄРАРХІЯ НАЙПОШИРЕНІШИХ РЕСУРСОЩАДНИХ ПРАКТИК

Таблиця 3.5.3

Гіпотетична та практична готовність зробити щось для збереження довкілля, %

Екоатрибутивні патерни поведінки та діяльності	Артикуляція готовності		Практична участь	
	2014 р.	2017 р.	2014 р.	2017 р.
Зменшити щоденне споживання води	43,6	41,4	27,6	43,1
Обмежувати використання електроенергії	47,2	33,1	38,2	53,3
Відмовлятися від дезодорантів та аерозолів які містять фреон	56,4	46,6	30,6	36,8
Матеріально підтримати природоохоронні заходи	57,4	54,3	5,0	7,3
Прибирати територію біля свого будинку	33,0	29,2	59,5	62,1
Відмовлятися від застосування у побуті синтетичних м'яких засобів, які шкодять природному довкіллю	67,7	59,4	14,1	21,3
Робити зауваження людям, які на Ваших очах завдають шкоди природі	56,4	48,9	36,3	42,0
Зупинити тих, хто шкодить природному середовищу	67,8	59,1	22,3	27,6
Звертатися із заявою або листом про забруднення довкілля в органи державного управління	70,6	64,1	4,3	7,8
Повідомляти громадськість через ЗМІ про відомі Вам випадки забруднення довкілля	65,6	63,4	3,4	6,6

Порівняно з першим опитуванням також зростає частка респондентів, які матеріально підтримують природоохоронні заходи (7,3%); так само незначно зросли частки респондентів, які звертаються в органи державного управління та які

повідомляють громадськість через ЗМІ про факти забруднення довкілля (7,8% та 6,6% відповідно). Однак практична участь респондентів у таких заходах залишається значно меншою від артикульованого рівня готовності до зазначених дій.

Більше половини учасників опитування не планують у найближчий рік виїхати на відпочинок в межах України у стилі «зеленого туризму» – на українські природоохоронні території (заповідники, національні парки). При цьому майже 17% планують такий відпочинок, а без малого третина не відкидає таку можливість.

На рішення відпочивати у стилі «зеленого туризму» певним чином впливає тип поселення, регіон проживання та вік респондентів. Чим старшим за віком є учасник опитування, тим менше його готовність виїхати відпочивати на природоохоронні території. (табл.3.5.4).

Серед мешканців сільської місцевості помітно менше бажаючих виїхати на відпочинок у стилі «зеленого туризму». Зрозуміло, що не в останню чергу це пояснюється природними умовами розташування сільських населених пунктів (неподалік від лісів, ставків та річок). У регіональному розрізі найбільша частка готових відпочивати в стилі «зеленого туризму» припадає на опитаних мешканців Києва та Західного регіону, протилежна картина спостерігається у Східному і Північному регіонах.

Таблиця 3.5.4

Відпочинок у стилі «зеленого туризму» за категоріями респондентів, %

Категорії респондентів	Готовність відпочивати у стилі «зеленого туризму»		
	Так	Можливо	Ні
<i>Вікові групи</i>			
18–30 років	26,1	38,6	34,6
31–50 років	19,3	36,3	43,4
51 рік і старше	10,0	20,0	69,2
<i>Тип поселення</i>			
Село	14,1	26,2	57,9
Місто	18,3	31,7	49,6
<i>Макрорегіон</i>			
Північний	12,9	21,5	65,6
Східний	6,4	25,5	63,7
Західний	24,3	29,6	45,0
Центральний	16,0	35,5	48,5
Південний	14,3	35,0	50,7
Київ	28,9	23,3	47,8
СЕРЕД УСІХ	16,9	29,9	52,3

Таким чином, наведені результати соціологічного дослідження фіксують тенденцію поступового поширення екоатрибутивних практик серед населення, насамперед в сфері енергозбереження і ощадного використання природних ресурсів. Поступове зростання соціальної активності та уваги пересічних громадян до екологічних проблем потребує адекватного реагування державних інституцій, насамперед щодо превентивних заходів проти порушників діючого екологічного законодавства України та дотримання всіма суб'єктами господарювання екологічно збалансованих принципів економічної діяльності.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ТЕХНІЧНИЙ ЗВІТ

А. 1. ЧАСТКА ТИХ, ХТО ВЗЯВ УЧАСТЬ В ОПИТУВАННІ

Для обрахунку рівня досяжності інтерв'юери записували результати візитів та причини неотримання відповіді.

Частка тих, хто взяв участь в опитуванні, розраховується на основі інформації про результати візитів. Для загальної вибірки частка тих, хто взяв участь в опитуванні, складає 22%.

Таблиця А.1

Інформація про результати візитів

Причини недосяжності респондентів	Кількість
Відмова через стан здоров'я	116
Відмова через відсутність часу	460
Недовіра до соціологічних досліджень	249
Відмова без пояснення причини	356
Не захотіли відчинити двері	603
Побоювання злочинців	67
Перерване інтерв'ю	27
Нікого не було вдома	1585
Респондент не в змозі вести бесіду	45
Жителі не підходять за квотою / скринінгом	339
В квартирі / будинку ніхто не проживає	67
Респондент відсутній протягом терміну дослідження	32
Неможливо потрапити у будівлю (кодовий замок, консьєрж)	188
Інше	85
Загалом адрес	5419
Загалом проведено, закінчено та включено до масиву	1200
Загалом невідповідей»	4219
РІВЕНЬ ДОСЯЖНОСТІ	22%

КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ

Весь масив анкет було перевірено на логічність заповнення та наявність усіх відповідей супервайзорами відділу польових досліджень.

Верифікації піддаються заповнені інтерв'юерами маршрутні листи. На підставі цього аналізу проводиться попередня оцінка якості матеріалу. Контроль дозволяє не тільки визначити, чи достатньо точно дотримується методологія відбору респондентів, а й оцінити якість роботи інтерв'юера в процесі проведення опитування, дотримання ним інструкції.

Близько 10% вибіркової сукупності (134 інтерв'ю) було проконтрольовано відділом контролю у телефонному режимі. Респондентам ставились уточнюючі запитання щодо тематики інтерв'ю, його тривалості, соціально-демографічних характеристик опитаного тощо.

ОБРОБКА ДАНИХ

Відповіді респондентів вводяться до електронного масиву даних, спеціально підготовленими операторами. Для обробки та аналізу даних використовується спеціальне програмне забезпечення ОСА. Контроль якості введення передбачає декілька основних процедур: перевірка відповідності введених анкет реальним опитувальникам – контроль якості роботи операторів введення (випадковим чином відбирається 10% анкет); перевірка правильності заповнення і введення анкет за даними про інтерв'ю (тип міста, область, регіон, населений пункт); перевірка, кодування і контроль правильності введення відкритих питань (альтернатив «Інша відповідь»).

ДОДАТОК Б

ТАБЛИЦІ ОДНОМІРНОГО
РОЗПОДІЛУ

1. На Вашу думку, яка із існуючих проблем, якщо є така, найбільше загрожує майбутнім поколінням у світі?	Частота	%
Війни та конфлікти	532	44,3%
Забруднення навколишнього середовища	184	15,3%
Економічні нестатки	152	12,7%
Вичерпання природних ресурсів	101	8,4%
Зростання нерівності між бідними і багатими	89	7,4%
Безробіття	83	6,9%
Нестача продуктів харчування	32	2,7%
Інша	8	0,7%
НІЩО НЕ ЗАГРОЖУЄ	1	0,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	18	1,5%
УСЬОГО	1200	100,0%

2. А яка з них загрожує майбутнім поколінням в другу чергу?	Частота	%
Війни та конфлікти	294	24,5%
Забруднення навколишнього середовища	239	19,9%
Економічні нестатки	196	16,3%
Вичерпання природних ресурсів	148	12,3%
Зростання нерівності між бідними і багатими	129	10,8%
Безробіття	123	10,3%
Нестача продуктів харчування	54	4,5%
Інша	3	0,3%
НІЩО НЕ ЗАГРОЖУЄ	1	0,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	13	1,1%
УСЬОГО	1200	100,0%

3. Як Ви вважаєте, яка з проблем наразі є для України найважливішою?	Частота	%
Корупція	243	20,3%
Рівень економічного розвитку країни	201	16,8%
Бідність	186	15,5%
Якість медичного обслуговування	124	10,3%
Злочинність	92	7,7%
Безробіття	84	7,0%
Тероризм	80	6,7%
Забруднення навколишнього середовища	63	5,3%
Якість освіти	44	3,7%
Вичерпання природних ресурсів	32	2,7%
Можливість впливати на прийняття рішень владою	17	1,4%
Інше	23	1,9%
НІЧОГО З ПЕРЕРАХОВАНОГО	9	0,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	2	0,2%
УСЬОГО	1200	100,0%

4. А яка друга по важливості проблема?	Частота	%
Корупція	207	17,3%
Бідність	206	17,2%
Безробіття	156	13,0%
Рівень економічного розвитку країни	148	12,3%
Якість медичного обслуговування	101	8,4%
Злочинність	98	8,2%
Забруднення навколишнього середовища	97	8,1%
Тероризм	65	5,4%
Якість освіти	38	3,2%
Вичерпання природних ресурсів	37	3,1%
Можливість впливати на прийняття рішень владою	36	3,0%
Інше	2	0,2%
НІЧОГО З ПЕРЕРАХОВАНОГО	4	0,3%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	5	0,4%
УСЬОГО	1200	100,0%

5. З яким із цих тверджень Ви найбільш згодні?	Частота	%
Захисту навколишнього середовища і економічному зростанню треба надавати однакового значення	667	55,6%
Захист навколишнього середовища повинен забезпечуватися, незважаючи на можливе уповільнення економічного розвитку	264	22,0%
Економічний розвиток повинен забезпечуватися, незважаючи на можливе погіршення екологічної ситуації	257	21,4%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	12	1,0%
УСЬОГО	1200	100,0

6. На Вашу думку, зміна клімату – це:	Частота	%
Природне явище	348	29,0%
Певною мірою є результатом економічної діяльності людини	835	69,6%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	17	1,4%
УСЬОГО	1200	100,0

Що, на Вашу думку, є причиною зміни клімату?	Частота	%
7.1 Викиди парникових газів?		
Є причиною	1039	86,6%
Не є причиною	122	10,2%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	39	3,3%
УСЬОГО	1200	100,0
7.2 Руйнування озонового шару?		
Є причиною	1040	86,7%
Не є причиною	109	9,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	51	4,3%
УСЬОГО	1200	100,0
7.3 Природні процеси?		
Є причиною	932	77,7%
Не є причиною	214	17,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	54	4,5%
УСЬОГО	1200	100,0
7.4 Вирубання лісів?		
Є причиною	1141	95,1%
Не є причиною	56	4,7%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	3	0,3%
УСЬОГО	1200	100,0
7.5 Зміни в землекористуванні й урбанізація?		
Є причиною	899	74,9%
Не є причиною	206	17,2%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	95	7,9%
УСЬОГО	1200	100,0

Які, на Вашу думку, наслідки зміни клімату на глобальному рівні?	Частота	%
8.1 Танення льодовиків?		
Є наслідком	1061	88,4%
Не є наслідком	100	8,3%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	39	3,3%
УСЬОГО	1200	100,0%
8.2 Зменшення товщини озонового шару?		
Є наслідком	1011	84,3%
Не є наслідком	118	9,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	71	5,9%
УСЬОГО	1200	100,0%
8.3 Ризик захворювань (наприклад, інфекційних)?		
Є наслідком	909	75,8%
Не є наслідком	234	19,5%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	57	4,8%
УСЬОГО	1200	100,0%
8.4 Зміна погоди на місцевому рівні?		
Є наслідком	903	75,3%
Не є наслідком	249	20,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	48	4,0%
УСЬОГО	1200	100,0%
8.5 Негативний вплив на природу?		
Є наслідком	1071	89,3%
Не є наслідком	98	8,2%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	31	2,6%
УСЬОГО	1200	100,0%
8.6 Зменшення територій придатних для існування людини?		
Є наслідком	840	70,0%
Не є наслідком	293	24,4%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	67	5,6%
УСЬОГО	1200	100,0%

Які, на Вашу думку, наслідки зміни клімату для України?	Частота	%
9.1 Екстремальна, нетипова погода?		
Є наслідком	901	75,1%
Не є наслідком	248	20,7%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	51	4,3%
УСЬОГО	1200	100,0%
9.2 Повені, посухи, шторми тощо?		
Є наслідком	952	79,3%
Не є наслідком	215	17,9%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	33	2,8%
УСЬОГО	1200	100,0%
9.3 Ризик захворювань?		
Є наслідком	881	73,4%
Не є наслідком	266	22,2%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	53	4,4%
УСЬОГО	1200	100,0%
9.4 Вимирання видів живих організмів?		
Є наслідком	987	82,3%
Не є наслідком	177	14,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	36	3,0%
УСЬОГО	1200	100,0%
9.5 Втрата врожаїв та нестача продовольства через погіршення стану ґрунтів?		
Є наслідком	982	81,8%
Не є наслідком	181	15,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	37	3,1%
УСЬОГО	1200	100,0%

10. З Вашої точки зору, як впливає на стан ґрунтів обробка землі, культивування певних рослинних культур?	Частота	%
Вирощування деяких рослин наносить шкоду ґрунтам	677	56,4%
Обробка землі йде їй на користь	359	29,9%
Стан ґрунтів майже не залежить від способу його використання	105	8,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	59	4,9%
УСЬОГО	1200	100,0%

Які, на Вашу думку, причини погіршення стану ґрунтів в Україні?	Частота	%
11.1 Більш інтенсивна обробка орних земель?		
Є причиною	766	63,8%
Не є причиною	368	30,7%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	66	5,5%
УСЬОГО	1200	100,0%
11.2 Вирубка лісів?		
Є причиною	1078	89,8%
Не є причиною	109	9,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	13	1,1%
УСЬОГО	1200	100,0%
11.3 Вплив промислових, комунальних та інших відходів?		
Є причиною	1130	94,2%
Не є причиною	55	4,6%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	15	1,3%
УСЬОГО	1200	100,0%
11.4 Природні процеси деградації земель?		
Є причиною	832	69,3%
Не є причиною	247	20,6%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	121	10,1%
УСЬОГО	1200	100,0%
11.5 Надмірний випас худоби?		
Є причиною	435	36,3%
Не є причиною	696	58,0%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	69	5,8%
УСЬОГО	1200	100,0%

Які, на Вашу думку, основні наслідки погіршення стану ґрунтів для України?	Частота	%
12.1 Втрата врожайності земель?		
Є наслідком	770	64,2%
Не є наслідком	371	30,9%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	59	4,9%
УСЬОГО	1200	100,0%
12.2 Зменшення кількості робочих місць?		
Є наслідком	805	67,1%
Не є наслідком	346	28,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	49	4,1%
УСЬОГО	1200	100,0%
12.3 Погіршення якості сільськогосподарської продукції?		
Є наслідком	886	73,8%
Не є наслідком	253	21,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	61	5,1%
УСЬОГО	1200	100,0%
12.4 Опустелювання?		
Є наслідком	1002	83,5%
Не є наслідком	142	11,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	56	4,7%
УСЬОГО	1200	100,0%
12.5 Забруднення підземних вод?		
Є наслідком	530	44,2%
Не є наслідком	661	55,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	9	0,8%
УСЬОГО	1200	100,0%

На Вашу думку, які основні причини втрати біорізноманіття на планеті?	Частота	%
13.1 Зміна клімату?		
Є причиною	1052	87,7%
Не є причиною	105	8,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	43	3,6%
УСЬОГО	1200	100,0%
13.2 Надмірна експлуатація природи людиною?		
Є причиною	987	82,3%
Не є причиною	177	14,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	36	3,0%
УСЬОГО	1200	100,0%
13.3 Природне відмирання видів?		
Є причиною	999	83,3%
Не є причиною	159	13,3%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	42	3,5%
УСЬОГО	1200	100,0%
13.4 Забруднення довкілля?		
Є причиною	1064	88,7%
Не є причиною	100	8,3%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	36	3,0%
УСЬОГО	1200	100,0%
13.5 Відсутність дій захисту живих видів?		
Є причиною	493	41,1%
Не є причиною	691	57,6%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	16	1,3%
УСЬОГО	1200	100,0%

Які, на Вашу думку, основні наслідки втрати біологічного різноманіття?	Частота	%
14.1 Втрата врожаїв та нестача продовольства?		
Є наслідком	778	64,8%
Не є наслідком	342	28,5%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	80	6,7%
УСЬОГО	1200	100,0%
14.2 Втрата сировини для виробництва та будівництва?		
Є наслідком	851	70,9%
Не є наслідком	290	24,2%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	59	4,9%
УСЬОГО	1200	100,0%
14.3 Повені та посухи?		
Є наслідком	827	68,9%
Не є наслідком	313	26,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	60	5,0%
УСЬОГО	1200	100,0%
14.4 Втрата місць відпочинку та туристичних місць?		
Є наслідком	922	76,8%
Не є наслідком	225	18,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	53	4,4%
УСЬОГО	1200	100,0%
14.5 Забруднене повітря та вода?		
Є наслідком	960	80,0%
Не є наслідком	197	16,4%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	43	3,6%
УСЬОГО	1200	100,0%
14.6 Втрата лікарських препаратів з натуральних компонентів?		
Є наслідком	784	65,3%
Не є наслідком	342	28,5%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	74	6,2%
УСЬОГО	1200	100,0%
14.7 Втрата паливних ресурсів?		
Є наслідком	363	30,3%
Не є наслідком	784	65,3%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	53	4,4%
УСЬОГО	1200	100,0%

15. На Вашу думку, чи є створення та діяльність природних заповідників дієвим інструментом збереження біологічного різноманіття?

	Частота	%
Так, є дієвим інструментом збереження біологічного різноманіття	557	46,4%
Так, але законодавство України потребує вдосконалення для посилення дієвості	483	40,3%
Ні, створення та діяльність заповідників є малоефективним інструментом у збереженні біологічного різноманіття	109	9,1%
Ні, створення та діяльність заповідників взагалі не є ефективним інструментом у збереженні біологічного різноманіття	27	2,3%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	24	2,0%
УСЬОГО	1200	100,0%

16. Чи дозволяє створення та функціонування об'єктів і територій природно-заповідного фонду в Україні зменшити темпи втрати біологічного різноманіття?

	Частота	%
Так, дозволяє зменшити темпи втрати біологічного різноманіття в довгостроковому періоді	653	54,4%
Так, дозволяє зменшити темпи втрати біологічного різноманіття в короткостроковому періоді	377	31,4%
Ні, не дозволяє зменшити темпи втрати біологічного різноманіття	121	10,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	49	4,1%
УСЬОГО	1200	100,0%

17. Чи плануєте Ви у найближчий рік поїхати на відпочинок в межах України у стилі Зеленого туризму (відпочинок на українських природоохоронних територіях – у заповідниках, національних парках)?

	Частота	%
Так, поїду	203	16,9%
Можливо поїду, але можливо – ні	359	29,9%
Ні, не поїду	628	52,3%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	10	0,8%
УСЬОГО	1200	100,0%

18. Чи відомо Вам, які заходи з енергозбереження Ви можете впровадити у Вашому будинку?

	Частота	%
Так	751	62,6%
Майже ні	228	19,0%
Нічого про це не відомо, але цікаво дізнатись	152	12,7%
Мені це не цікаво	57	4,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	12	1,0%
УСЬОГО	1200	100,0%

19. Які з перерахованих заходів з ощадливого використання природних ресурсів Ви практикуєте?	Частота	%
Зменшення споживання електроенергії, води, газу	762	63,5%
Заміна вікон для теплозбереження	733	61,1%
Встановлення автономного опалення	339	28,3%
Встановлення лічильників тепlopостачання	401	33,4%
Заміна приладів освітлювання на більш енергоефективні	609	50,8%
Встановлення альтернативних джерел енергії	144	12,0%
Утеплення будинку (стін / даху / підвалу)	534	44,5%
Інше	4	0,3%
НІЧОГО З ПЕРЕЛІЧЕНОГО	36	3,0%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	16	1,3%

20. Хто, на Вашу думку, має нести основну відповідальність (фінансову в тому числі) за шкоду, завдану довкіллю?	Частота	%
Уряд	602	50,2%
Самі громадяни	424	35,3%
Бізнесові структури	139	11,6%
Ніхто	12	1,0%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	23	1,9%
УСЬОГО	1200	100,0%

21. Чи особисто Ви готові діяти для покращення стану довкілля?	Частота	%
Ні, не готовий	94	7,8%
Не впевнений, можливо	298	24,8%
Готовий, але не доводилось	365	30,4%
Готовий і вже роблю	427	35,6%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	16	1,3%
УСЬОГО	1200	100,0%

Що саме Ви готові робити для покращення навколишнього природного середовища (природи)?	Частота	%
22.1 Зменшити щоденне споживання води		
Ні, не готовий	175	14,6%
Не впевнений, можливо	303	25,3%
Готовий, але не доводилось	193	16,1%
Готовий і вже роблю	517	43,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	12	1,0%
УСЬОГО	1200	100,0%
22.2. Обмежувати використання електроенергії		
Ні, не готовий	157	13,1%
Не впевнений, можливо	213	17,8%
Готовий, але не доводилось	183	15,3%
Готовий і вже роблю	639	53,3%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	8	0,7%
УСЬОГО	1200	100,0%
22.3. Відмовлятися від дезодорантів та аерозолів, які містять фреон		
Ні, не готовий	179	14,9%
Не впевнений, можливо	284	23,7%
Готовий, але не доводилось	275	22,9%
Готовий і вже роблю	442	36,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	20	1,7%
УСЬОГО	1200	100,0%
22.4. Матеріально підтримати природоохоронні заходи	Частота	%
Ні, не готовий	445	37,1%
Не впевнений, можливо	329	27,4%
Готовий, але не доводилось	323	26,9%
Готовий і вже роблю	88	7,3%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	15	1,3%
УСЬОГО	1200	100,0%
22.5. Прибирати територію біля свого будинку		
Ні, не готовий	100	8,3%
Не впевнений, можливо	128	10,7%
Готовий, але не доводилось	222	18,5%
Готовий і вже роблю	745	62,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	5	0,4%
УСЬОГО	1200	100,0%
22.6. Відмовлятися від застосування у побуті синтетичних миючих засобів, які шкодять природному довкіллю		
Ні, не готовий	205	17,1%
Не впевнений, можливо	387	32,3%
Готовий, але не доводилось	325	27,1%
Готовий і вже роблю	256	21,3%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	27	2,3%
УСЬОГО	1200	100,0%

Що саме Ви готові робити для покращення навколишнього природного середовища (природи)?	Частота	%
22.7. Робити зауваження людям, які на Ваших очах завдають шкоди природі		
Ні, не готовий	104	8,7%
Не впевнений, можливо	217	18,1%
Готовий, але не доводилось	370	30,8%
Готовий і вже роблю	504	42,0%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	5	0,4%
УСЬОГО	1200	100,0%
22.8. Зупинити тих, хто шкодить природному середовищу		
Ні, не готовий	137	11,4%
Не впевнений, можливо	280	23,3%
Готовий, але не доводилось	430	35,8%
Готовий і вже роблю	331	27,6%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	22	1,8%
УСЬОГО	1200	100,0%
22.9. Звертатися із заявкою або листом про забруднення довкілля в органи державного управління		
Ні, не готовий	318	26,5%
Не впевнений, можливо	363	30,3%
Готовий, але не доводилось	405	33,8%
Готовий і вже роблю	94	7,8%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	20	1,7%
УСЬОГО	1200	100,0%
22.10. Повідомляти громадськість через засоби масової інформації про відомі Вам випадки забруднення довкілля		
Ні, не готовий	340	28,3%
Не впевнений, можливо	351	29,3%
Готовий, але не доводилось	409	34,1%
Готовий і вже роблю	79	6,6%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	21	1,8%
УСЬОГО	1200	100,0%

23. Чи чули ви про те, що ці цілі (Цілі сталого розвитку) ставить перед собою, зокрема, і Україна?	Частота	%
Так, маю достатнє уявлення про Цілі сталого розвитку	105	8,8%
Маю поверхневу інформацію	407	33,9%
Нічого про це не знаю	688	57,3%
УСЬОГО	1200	100,0%

24. Чи зможуть Цілі сталого розвитку стимулювати трансформаційні процеси в Україні, які сприятимуть досягненню рівності, миру, соціальному благополуччю для всіх та збереженню довкілля?

	Частота	%
Так, зможуть	218	18,2%
Можливо	648	54,0%
Не зможуть	233	19,4%
ІНШЕ	8	0,7%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	93	7,8%
УСЬОГО	1200	100,0%

25. Чи охоплюють, на Вашу думку, зазначені Цілі сталого розвитку весь спектр пріоритетів розвитку для України?

	Частота	%
Цілком охоплюють	267	22,3%
Скоріше так	736	61,3%
Ні, недостатньо охоплюють (вказіть, що саме не охоплюють)	37	3,1%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	160	13,3%
УСЬОГО	1200	100,0%

26. Що необхідно зробити, щоб Цілі сталого розвитку стали орієнтиром для України?

	Частота	%
Вести активне інформування населення щодо Цілей сталого розвитку та їх досягнення	522	43,5%
Адаптувати ці цілі для України, визначивши національні цілі сталого розвитку України	514	42,8%
Включити ці цілі в Стратегію сталого розвитку України на період до 2030 року	390	32,5%
Визначити центральний орган виконавчої влади і надати йому повноваження щодо здійснення моніторингу досягнення Цілей сталого розвитку	359	29,9%
Регулярно готувати національні доповіді щодо досягнення цих цілей	251	20,9%
Інше	12	1,0%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	136	11,3%

27. Від кого, на Ваш погляд, залежить успіх виконання Цілей сталого розвитку в Україні?

	Частота	%
Від дій Уряду	930	77,5%
Від самих громадян	675	56,3%
Від активності бізнес компаній	378	31,5%
Від співпраці з міжнародними організаціями	352	29,3%
Інше (вказіть)	7	0,6%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	31	2,6%

28. Чи мають бути глобальні Цілі сталого розвитку враховані в Стратегії розвитку України?	Частота	%
Так, повністю	683	56,9%
Так, але лише частково	332	27,7%
Ні, Україні потрібно формулювати власні, специфічні цілі	114	9,5%
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	71	5,9%
УСЬОГО	1200	100,0%

D1. Стать респондента	Частота	%
Чоловік	542	45,2%
Жінка	658	54,8%
УСЬОГО	1200	100,0%

D2. Вік респондента	Частота	%
18–30	272	22,7%
31–50	419	34,9%
50+	509	42,4%
УСЬОГО	1200	100,0%

D3. Освіта респондента	Частота	%
Початкова / Неповна середня освіта	38	3,2%
Повна середня освіта	160	13,3%
Середня спеціальна освіта	471	39,3%
Незакінчена вища освіта	115	9,6%
Базова вища (бакалавр) / Повна вища освіта (спеціаліст / магістр / аспірантура / учений ступінь)	414	34,5%
УСЬОГО	1200	100,0%

D4. Рід занять респондента	Частота	%
Пенсіонер (в тому числі за інвалідністю)	340	28,3%
Спеціаліст (заняття, яке потребує вищої освіти, в тому числі, лікар, вчитель, міліціонер і т. д.), працюю за наймом	164	13,7%
Робітник (заняття, яке не потребує ні вищої, ні спеціальної освіти, в тому числі і робітник в сільському господарстві), працюю за наймом	146	12,2%
Технічний персонал (заняття, яке потребує спеціальної освіти, в тому числі, продавець, касир, токар, водій і т. д.), працюю за наймом	127	10,6%
Підприємець / фермер / самозайнятий	75	6,3%
Догляд за домашнім господарством / у відпустці по догляду за дитиною	76	6,3%
Безробітний / шукаю роботу	71	5,9%
Студент / учень	68	5,7%
Службовець (у тому числі державний)	58	4,8%
Не працюю / але і не шукаю роботу	34	2,8%
Керівник вищої та середньої ланки (у кого у підпорядкуванні люди)	25	2,1%
Інше	8	0,7%
ВІДМОВА ВІД ВІДПОВІДІ	8	0,7%
УСЬОГО	1200	100,0%

D5. Сфера діяльності респондента	Частота	%
Торгівля	137	11,4%
Освіта і наука	136	11,3%
Промисловість	117	9,8%
Сфера послуг	118	9,8%
Будівництво	88	7,3%
Аграрна сфера	79	6,6%
Транспорт	70	5,8%
Економіка / фінанси / бізнес	60	5,0%
Медицина	56	4,7%
Органи державного управління	31	2,6%
Культура / спорт	21	1,8%
Інформаційні технології	20	1,7%
Право	15	1,3%
Журналістика	8	0,7%
Екологія	7	0,6%
Інше – вказати:	146	12,2%
ВІДМОВА ВІД ВІДПОВІДІ	91	7,6%
УСЬОГО	1200	100,0

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ

УЯВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ
ПРО СТАЛІЙ РОЗВИТОК

БЕРЕЗЕНЬ 2017